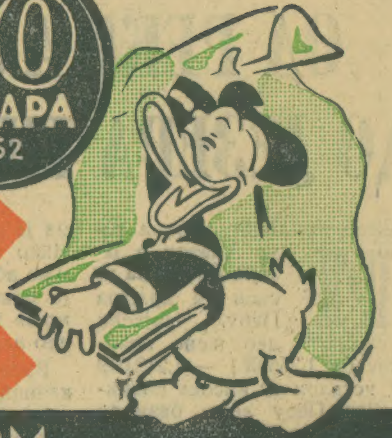
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXII — Број 426
Субота, 27 фебруар 1960

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

По повратку са кратког, добровољног прогонства у свемир, Флаш и Дејл отишли су на заслужени одмор.

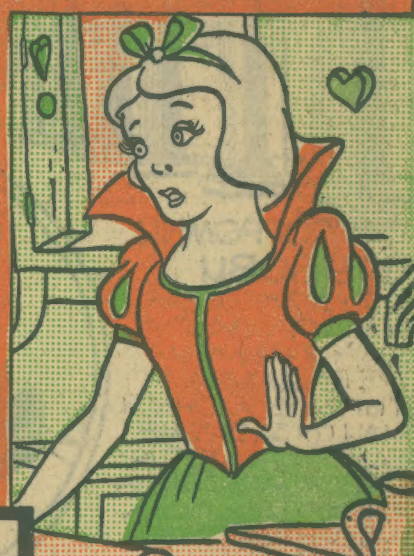

НАСТАВИЋЕ СЕ

У ОВОМ БРОЈУ:

ОД РЕКЕ АМАЗОН ДО ЈЕЗЕРА ТИТИКАКА

Између извора реке Амазон и језера Титикака налази се држава Перу. Највећи део њене површине од 1,355.054 — 1,249.049 км² уствари су високе планине, јер Перу лежи безмало цео на огромном планинском диву — Андима или Кордиљерима. То је планински венац од око 7.500 километара који се пружа дуж тихоокеанске обале. Неколико врхова су високи преко 6.000 метара а највиши, Аконкагва, од 7.040 метара, вулканског је порекла. Кордиљери су веома богати рудним благом.

Нешто мало равнице на Истоку и дуж обала, са тропском климом, даје углавном пољопривредне производе: кафу, какао, шећерну трску, пиринач, памук. Планински предели су веома богати рудама сребра, злата, бакра, олова, живе, каменог угља, нафтом. Сем тога постоје огромне наслаге „гуана“, птичјег измета, које је одлично гнојиво. Гаје се и све врсте домаћих животиња а у брдским пределима је нарочито корисна лама. Иако богата рудама ова земља због неразвијености своје привреде и индустрије не може да их користи, те већи део народа живи оскудно.

Високе планине и дубоки кланци отежавају саобраћај, али су се ипак путеви и железница као знак човечје упорности пробили и до 4.000 метара висине. Није ретко сретање железничке композиције са вечним глечерима.

Половину од девет милиона становника Перуа чине Индијанци, који су у многочему сачували традиције својих предака. Сем Индијанаца ту су креолци, Европљани, Кинези, Јапанци, црнци као и измешани потомци свих ових.

Највећи део обрадивог земљишта, природног рудног блага и трговине држи у рукама мали број домородаца и странаца што је један од главних разлога привредне неразвијености.

Горњи ток реке Амазон зове се Марањон. Извор му је у непосредној близини Тихог Океана али разноси воде кордиљерских глечера преко целе Јужне Америке у Атлантски Океан. Тако се на једном крају државе Перу рађа река са највећим сливом и највише воде, а на другом, на самој граници са Боливијом налази се језеро Титикака. Површина му износи 6.900 км² а лежи на висини од 3.854 метра.

Између реке и језера, а и даље на север и југ постоје многе успомене на древне Инке: развалине сведоче о њиховој високој грађевинској способности, моћи и истрајности. Понекад је успомена сачувана у обичају или причи, некипут је то посуда или украс а најчешће је то одећа која својим складом боја потсећа на давну прошлост.

ВРЂАНКА СА ДЕТЕТОМ

ИЗРАДА И ШАРАЊЕ КЕРАМИКЕ

Зашто се гавран не сели ујесен

— естонска народна прича —

Гавран је и у давна времена био велика ленштина: никад није могао да се одлучи и одлети у далеке земље.

— Глуп си ти, стриче гавране, кад увек овде чамиш, — говорили су му његови другови. — Прени се, размрдај се: почни као и ми да зимујеш у топлијим крајевима. Тамо је вода бистрија, небо плавље. Храна је укуснија а шуме свежије. Крени, стриче гавране, крени и ти јесенас у топлије крајеве.

Пристао гавран и једне јесени полетео и он на југ. Летео — летео, знојио се, знојио, док је стигао. Спустио се на врх палме и одмах видео: узалуд су му брбљали о тим чувеним топлим крајевима. Врућина је ужасна, нигде ни капи воде да жеђ утоли. Усто, тек што су остале птице-путници угледале гаврана заграјале су:

— Погледајте! И гавран се довукао овамо!

Страшно се на то разгоропадио стриц гавран, обрнуо се и одлетео натраг својој кући. Рекао је својим рођацима који су дошли да им прича о далеким крајевима:

— Жалосна, бедна места су то! Никад више нећу тамо отићи.

Отада стриц гавран живи код нас преко читаве године.

СВЕ ВИШИ

Из генерације у генерацију људи постају све виши. У париској занатској комори требало је недавно да се одржи серија предавања о утицају француске моде на светску, и то почев од времена Луја XV па до данас. Међутим, упркос свим настојањима није се могао пронаћи ниједан манекен који би могао да прикаже костиме из 17 и 18 века. Хаљине су биле кратке чак и за манекенке које иначе приказују хаљине за сасвим младе девојке и одрасlије девојчице.

МОЛИЈЕР И НАОРУЖАНИ ЛЕКАР

Велики француски књижевник Молијер није имао много поверења у лекаре сумњичећи их да су у савезу с власницима погребних предузећа.

Једном кад се Молијер изненада разболео једва су нашли његовог лекара који се тренутно није налазио у граду, већ у лову. Лекар је похитао болеснику и ушао у његову собу онако како се затекао: у ловачком оделу и с пушком преко рамена. Приметивши оружје, Молијер му рече:

— Да се можда не бојите, господине, да ваш уобичајени начин лечења неће бити довољан да ме усмрти?

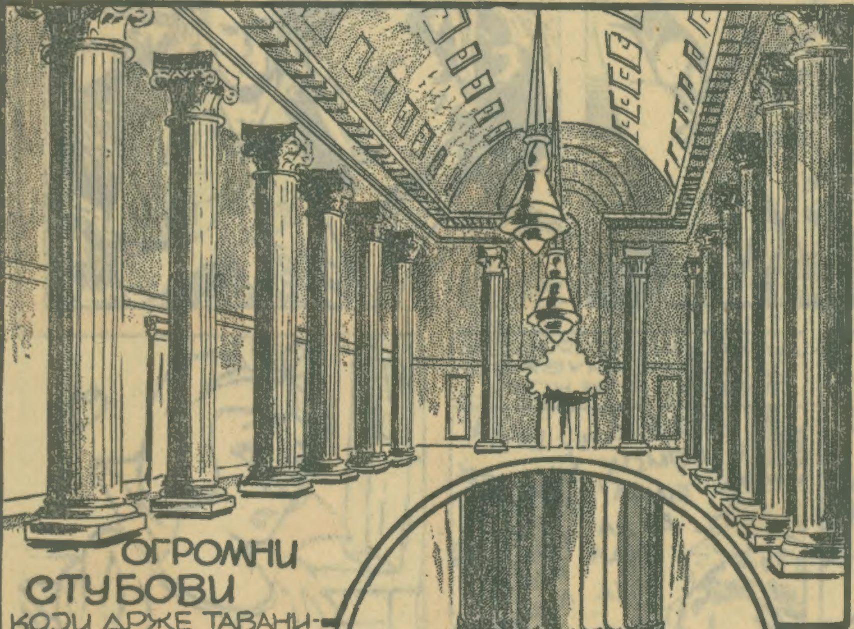
Ripley's — Веровали или не!

ДИЈАМАНТСКИ ПРСТЕН КОЈИ ЈЕ ЕВЕЛИН БЛЕЈК ИЗГУБИЛА У СТРАТФОРДУ (ЕНГЛЕСКА) НАЂЕН ЈЕ У ЈЕДНОМ ЧАЈНИКУ КУПЉЕНОМ У УВАЈТ ПЛЕЈНСУ (САД)

4000 ЗЛАТНИХ МАМУЗА СКИНУТИХ С ПАЛИХ ВИТЕЗОВА ПОСЛЕ БИТКЕ КОД КУРТРЕЈА (БЕЛГИЈА) ПРЕТОПЉЕНО ЈЕ У ПОЛУГУ ОД ЖЕЖЕНОГ ЗЛАТА — КОЈУ СУ КАСНИЈЕ ПОДЕЛИЛИ ВОЈНИЦИ ГРАЂАНСКЕ ПОБЕДНИЧКЕ ВОЈСКЕ 11 ЈУЛ 1302

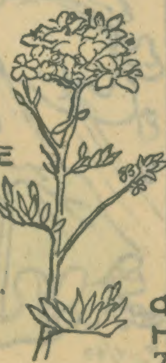

ОГРОМНИ СТУБОВИ КОЈИ ДРЖЕ ТАВАНИЦУ ЕГИПАТСКОГ ХОЛА У ПАЛАТИ ПРЕТСЕДНИКА ОПШТИНЕ У ЛОНДОНУ БИЛИ СУ ЗА ВРЕМЕ ЈЕДНОГ НАЦИСТИЧКОГ БОМБАРДОВАЊА ОДИГНУТИ ОД ПОДА ЗА 8 САНТИМЕТАРА ПА ИПАК ЈОШ СТОЈЕ

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ПРЕШАО 1600 КИЛОМЕТАРА ПРЕКО ЈОРГАНА БАГДАДСКИ КАЛИФ ХАРУН АЛ РАШИД (763-809) ДА БИ КАЗНИО СЕБЕ ЗБОГ ТОГА ШТО СЕ ОЖЕНИО ЖЕНОМ КОЈУ ЈЕ ВОЛЕО ЊЕГОВ БРАТ ПРЕШАО ЈЕ ПУТ ОД БАГДАДА ДО МЕКЕ. ЊЕГОВИ ВОЈНИЦИ ПРОСТИРАЛИ СУ МУ ПО ПУТУ ЈОРГАНЕ ДА МУ ВРЕО ПУСТИЊСКИ ПЕСАК НЕ ИЗГОРИ ТАБАНЕ

БИЉКА РУТВА ДАВАНА ЈЕ ПРАВНИЦИМА У ЕНГЛЕСКОЈ СВЕ ДО 19 ВЕКА — ЈЕР СЕ ВЕРОВАЛО ДА ОНА ДАЈЕ ВИДОВИТОСТ

ADVERTISEMENT.
Persons, going into the other Colonies, may be supplied with any Number of counterfeited Congress-Notes, for the Price of the Paper per Ream. They are so neatly and exactly execute-d, that there is no Risque in getting them off, it being almost impossible to discover, that they are not genuine. This has been proved by Bills to a very large Amount, which have already been successfully circulat-d. Enquire for Q. E. D. at the Coffee-House, from 11 P. M. to 4 A. M. during the present Month.
Just opened for Sale.

ФАЛСИФИКОВАНИ АМЕРИЧКИ НОВАЦ, НАЂЕН ЈЕ ПРЕКО ОГЛАСА 777. У ЊУЈОРШКОЈ ГАЗЕТИ.

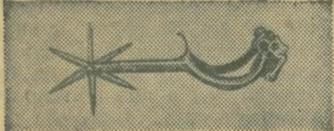
МАМУЗЕ КРОЗ ИСТОРИЈУ

ГРУБЕ ДРВЕНЕ МАМУЗЕ ИНДИЈАНСКОГ ПЛЕМЕНА ТЕХУЕЛЧЕ

Кроз векове коњаник је носио разне, често и смешне одеће. Понекад је то био позлаћен оклоп или гиздава униформа, али његово стално обележје су мамузе. Без њих се коњаник не може замислити.

ТИПОВИ МАМУЗА КОЈЕ СУ НОСИЛИ ЕВРОПСКИ ВИТЕЗОВИ ПОЧЕТКОМ XV ВЕКА

Још од најранијег времена мамузе су имале специјални значај, далеко већи од њихове сврхе. По традицији служиле су као знак вишег положаја или касте. У Средњем веку друштвени положај једног коњаника могао се оценити по боји његових мамуза. У скоријој прошлости, мамузе трупног коњаника блиста-

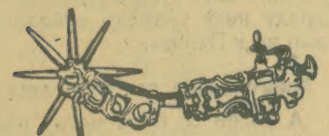
МАМУЗЕ ПИОНИРА СА ДИВЉЕГ ЗАПАДА

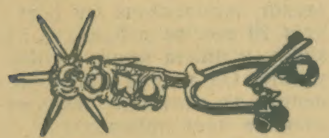
ле су чак и онда кад би му сва остала опрема зарђала.

Верује се да су мамузе носиле још легије Јулија Цезара пошто су неки примерци, вероватно из доба његовог похода, нађени у Енглеској. Али ране грчке, римске и византиске скулптуре не показују коњанике с мамузама.

Познато је, такође, да је Александар Велики формирао коњичке одреде, али његови ратници нису носили мамузе, нити су њихови коњи имали ђемове или узенгије.

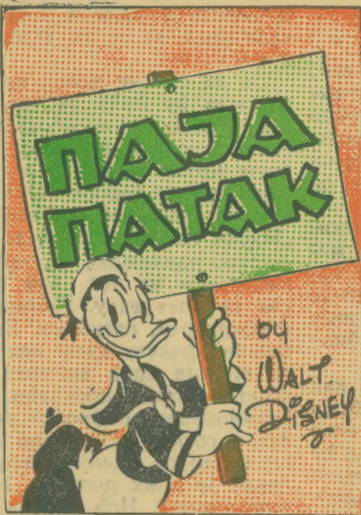
Прве мамузе имале су само једну оштру избочину. Историчари их називају шило-мамузе. Бронзане бодље овог

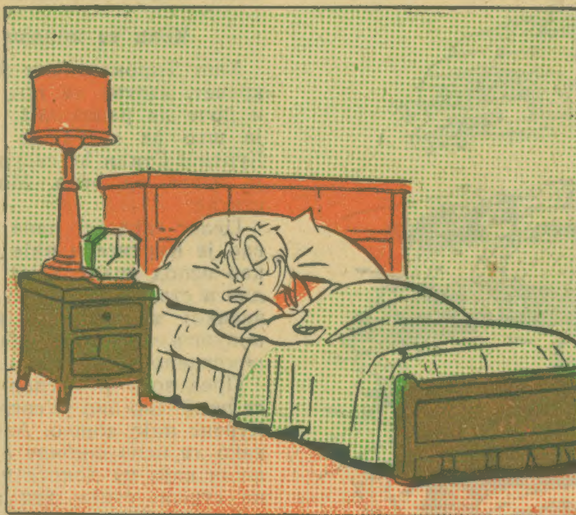

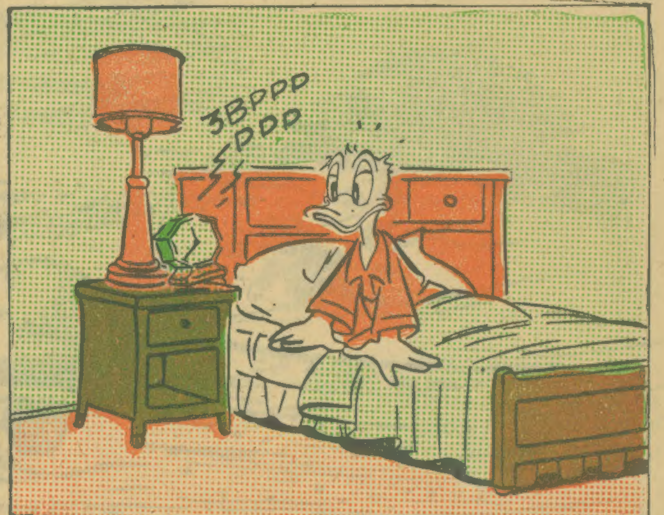

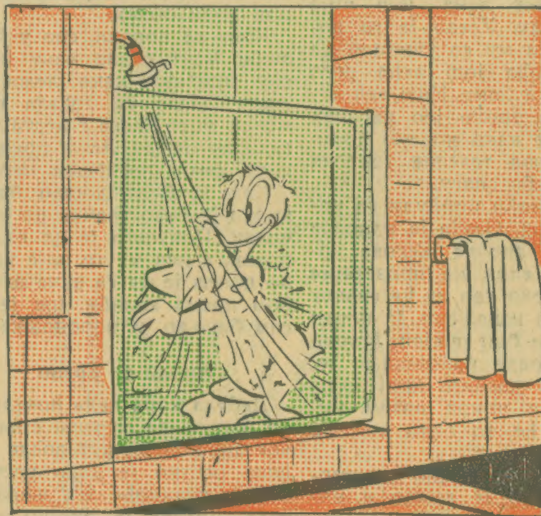

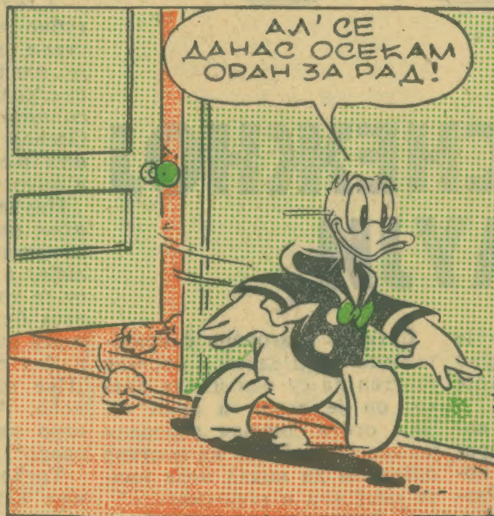
ТРИ ВРСТЕ МАМУЗА КОЈЕ СУ УПОТРЕБЉАВАНЕ У МЕКСИКУ У XVI И XVII ВЕКУ.

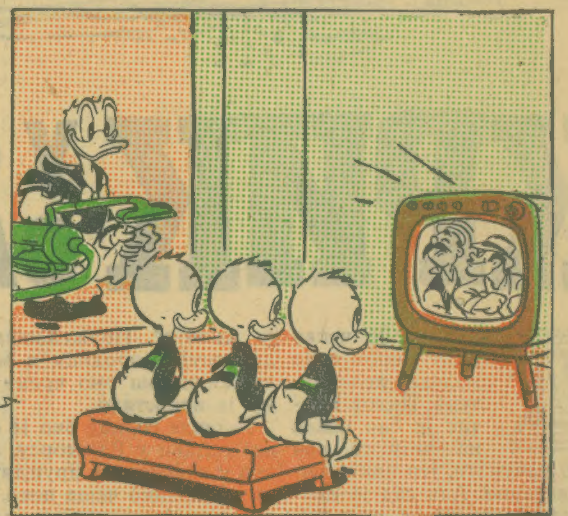

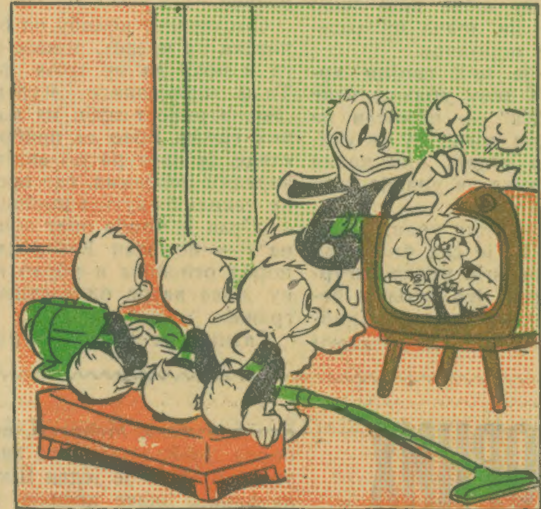

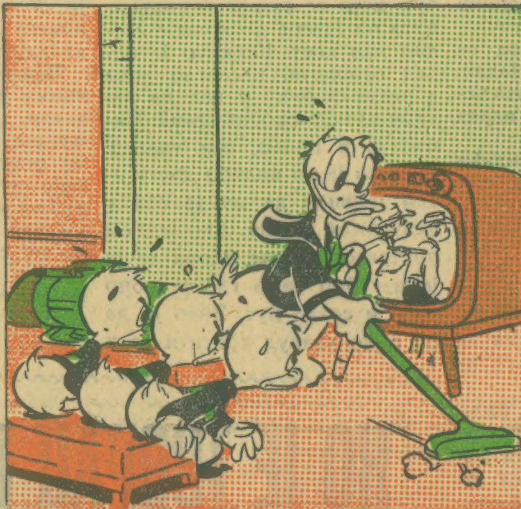

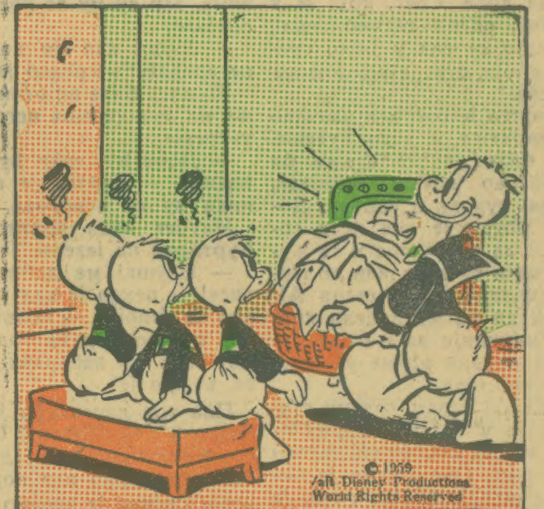

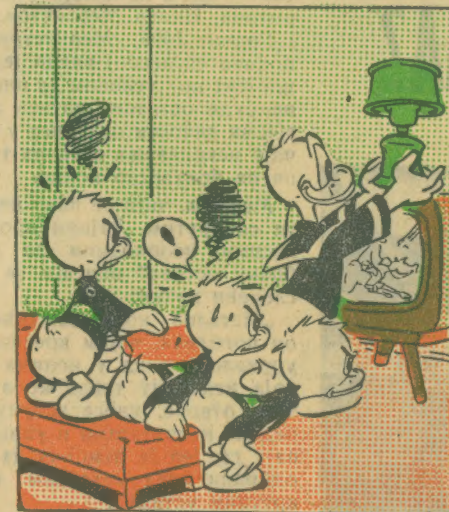

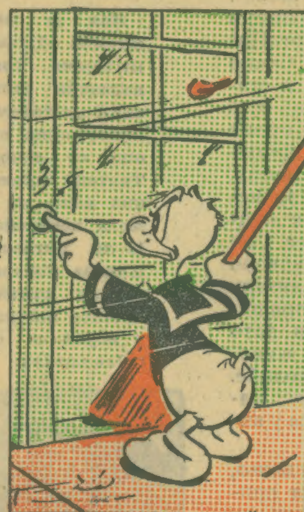

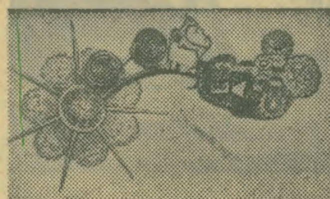

типа нађене су и у етрурским гробницама из другог века пре наше ере. Многе касније варијације овог типа мамуза приписују се разним европским изворима. Гвоздене, а понеке са сребрним умецима, могу се видети у Британском музеју. Историчари им одређују период између једанаестог и тринаестог века. Монголске хорде Џингис-кана носиле су мамузе у облику шила.

Француској се приписује новина: обртни жврк на мамузама. Прве такве мамузе приказане су на печату енглеског краља Хенрија III (1207—1272). Овај тип, међутим, није ушао у употребу све до четрнаестог века.

Мамузе су добиле свој пуни значај тек у доба витештва. Имати мамузе израђене од злата или бар позлаћене била је искључива привилегија владарских и племићких породица. Припадници нижег племства имали су право да носе сребрне мамузе, а пажеви само калајисане. Према томе, друштвени положај једног човека могао се јасно распо-

ШПАНСКА МАМУЗА ИЗ XVII ВЕКА. УМЕТНИЧКА ИЗРАДА И РАСКОШ ДОШЛИ СУ ДО ПУНОГ ИЗРАЖАЈА

знати, чак иако се његова одећа или оклоп не би разликовали од других.

Пошто је друштвени положај у то време био веома важан, племићи и витезови су сматрали као неопходно да свој престиж обележе најскупоценијим мамузама. У томе се ишло тако далеко да су поједини племићи носили мамузе украшене драгим камењем а готово све су претстављале праве уметничке вредности. Такве мамузе су обично укопаване са сопствеником, па није ни чудо што их данас има веома мало.

Ако би неки собар постао нижи племић, или нижи племић био унапређен у витеза, на ноге су му стављане одговарајуће нове мамузе за време церемоније. У веома ретким случајевима деградирани витез би морао пред јавним скупом да скине своје мамузе и да их сасече месарском сатаром.

ГОТСКЕ МАМУЗЕ ИЗ XIV ВЕКА КОЈЕ ЈЕ НОСИО ВЕРТРАН Д ГОТ

Црквеним великодостојницима није било допуштено да носе мамузе. Штавише, ако би неки витез ушао у цркву с мамузама морао је да плати откупнину члановима хора да би му вратили ознаке његовог друштвеног положаја.

У историји је позната једна битка као „битка мамуза". У западној Фландрији 1302 године сукобило се 20.000 Фламанаца и 47.000 француских витезова. Мада су Фламанци били пешаци, успешно су одбили нападе знатно бројнијег непријатеља на коњима. После битке, Фламанци су са бојног поља покупили преко 700 пари позлаћених мамуза као ратне трофеје.

Шпански оклопници су носили мамузе са знатно већим жврком и много више орнамената. Неке од ових мамуза пренели су конквистадори у Нови свет па се поједини примерци још могу наћи у Мексику и у земљама Јужне Америке. Аргентина је нарочито позната као земља у којој се носе веома декоративне мамузе. Гаучи су их дуго година носили на босим ногама.

ФРАНЦУСКА МАМУЗА ИЗ XVI ВЕКА

У Сједињеним Америчким Државама, земљи у којој се данас највише носе мамузе, њихови стилови су били подложни честим променама. У колонијално доба био је одомаћен енглески тип мамуза. Био је то лак, стари тип с малом избочином и обртним жврком.

Биро америчке етнологије тврди да Индијанци на југозападу нису носили мамузе. Према подацима овог Бироа, једини Индијанци Техуелчи из Јужне Америке сами су правили мамузе. Као што се на слици види, то су биле обичне дрвене мамузе са два шила. Ово и није толико чудно колико чињеница да су ови Патагонци поред мамуза усвојили ђемове и узенгије, што код осталих црвенокожаца није било у употреби све до касног периода. Ови предмети, као и седла, прављени су искључиво од дрвета.

Сада се у свету ретко где могу видети нарочито украшене мамузе, а још мање од злата или с драгим камењем. Најчешће се праве од челика, који не рђа, јер су несаломљиве и најпрактичније.

КРИК у снежној олуји

Два дана је чекао Кент Торонто на долазак хеликоптера. Пилот Куртис је био човек на чију се реч могло рачунати, јер никад није изневерио. Али сад је Кенту било јасно да он није могао да дође. Снег, који је у почетку падао сасвим лако, ковитлао се сад у јакој снежној олуји, стварајући високе сметове.

Торонто је био већ навикао на самовање и дуго ћутање. Није било никога с ким би разговарао изузев медведа, лисица, вукова и собова. Додуше могао је два пута годишње да разговара и са људима који су долазили до његове колибе крај језера Ајшихик да би му донели хране и муниције за његову пушку а однели крзна уловљених животиња.

Више од седам година становао је у тој колиби на обали језера, 200 миља далеко од Јукона. Ово језеро је било све што је волео, а оно је доносило усамљеност, хладноћу, одрицање, лов на дивље звери.

„Људи као ти никад се не враћају!“

Чекао је да дође по њега пилот Куртис из Вајтхорса на малом хеликоптеру са четири седишта. Кад Куртис каже: „Тог и тог дана доћи ћу по тебе“, онда је то било сигурно. Овог пута није дошао. Јер није могао — његов мали авион био би само беспомоћна мушица у оваквој снежној бури.

Кент је понекад размишљао и о томе да напусти лов. „Ја сам богат човек, како се то каже“, говорио је сам себи „треба само да одем у банку у Вајтхорсу. Могао бих да купим све што ми треба до краја живота“. Прижељкивао је да оснује породицу и мирно проживи још оно време које му је преостало.

Прошле године био је о новој години у Вајтхорсу, свратио у кафану и у друштву попио неколико чаша пива. Разговарао је о својим плановима, али су му се познаници смејали.

— Људи као ти никад се не враћају! — рекао је један.

То нису биле ни речи жаљења ни зачикавања него израз уверења.

— Доћи ћу, доћи ћу идуће године, — тврдио је он, али нико му не поверова.

Идућег дана вратио се с Куртисом на језеро.

— Слушај ме добро, Куртисе! — рекао је кад је излазио из авиона, — полетећу опет с тобом идуће године за Вајтхорс. Не заборави Куртисе, важно је!

Пре три дана небо је било плаво и без облачка. Са свога прозора видео је једног соба како мирно иде поред језера. Сатима је пратио погледом животињу, ишао њеним трагом и није више мислио ни на Куртиса ни на Вајтхорс. Поподне кад се већ приближио собу, небо се наоблачи и стаде да пада снег. Управо кад је мислио да због сумрака напусти трагање, соб промени правац и крену ка њему. Пушка сама опали и пре него што се изгуби одјек пуцња, соб се свали у снег. Лежао је и беспомоћно ударао ногама, од чега су се дизали читави облаци снежне прашине. Била је већ ноћ и зато Кент и не покуша да животињу одвуче до своје колибе. Одреза само десни бут, забаци га на леђа и понесе у колибу.

— Охо, — мислио је гласно, — собово печење ће ми пријати. А такође и Куртису.

Сети се разговора с пријатељима. Одједном постаде свестан да су они имали право: он је ловац и само то. Чим осети дивљач заборави на цео свет. Јасно му постаде одједном да никад неће имати свој дом и породицу.

Дошавши у колибу баци бут, који се за време кратког пута од језера до колибе следио као кост. Клекнуо је поред огњишта, наслагао дрва и завукао руку у џеп да извади кутију са шибицама. Пипао је и пипао, али узалуд. Тражио је по колиби другу иако је знао да му је она у џепу била једина. Још једном претражи џепове. Мора да ју је изгубио тамо где је убио соба и секао бут. Знао је да би било узалуд вратити се и тражити је, јер снег је непрестано падао и прекривао све.

Крик се понови

Кент Торонто леже на свој кревет, завуче се под крзна и поче да размишља. Добро је што ће сутра да стигне Куртис! Стићи ће сигурно, он је човек од речи. Мора да стигне.

Целог следећег дана очекивао је Куртиса и није се макао испод крзна. Снег је падао и стално падао. Чудио се великој хладноћи која није попуштала иако је небо било покривено облацима.

Пред зору је заспао, а кад се пробудио био је свестан да Куртис није дошао. Али исто тако да нема шибице а да ће људи који му доносе потребне ствари стићи тек напролеће.

Следећег дана још није губио наду. Устао је из постеље, али му се учинило да је хладноћа још већа него претходног дана. Није већ дуго ништа топло јео ни пио. Осећао је како полако попушта његова телесна топлота и како губи снагу.

Идуће ноћи пробуди га урлање ветра. Олуја је ударала о дрвене зидове његове колибе, а капци на прозорима су се тресли као да ће сваког часа бити извађени. И поред свега није био очајан. Мирно и без страха размишљао је: „Пре или касније крај мора доћи. Али никад нисам мислио да ће то бити овде и овако“.

Трећег дана рано се смркло. Стално је лежао и мислио о безизлазној ситуацији. У њему више није било ничега — ни ловца ни човека жељне породице.

Лежао је под својим крзнима кад зачу урлање неке звери. „Вук“ — помисли из навике. Али урлик му се учини некако чудан. Још никад није чуо вука да урличе промукло као човек.

Опет тај чудни урлик! Учини му се да је сад био мало ближи, али није могао сигурно да утврди, јер је олуја беснела пуном снагом. Животиња је морала бити у великој беди, борила се са олујом. Наједном то постаде врисак, промукао и ужасан. Кент је сада знао да је то глас човека!

Он се извуче испод крзна. „Можда ћу моћи да га спасем, а можда ћемо обојица остати у снегу. И онако сам више мртав него жив и онај тамо напољу такође“. Онда ослушну: звук се не понови. „Нисам ништа ни чуо, то ми се само причињава. Морам да заборавим на то“. Али врисак се опет зачу. Промукао, обесхрабрен, изгубљен. Зграбивши крзнену капу пре него што је крик ишчезао он појури напоље, посрћући, без размишљања. Борио се са олујом готово лежећи на снегу, вукао се у оном смеру одакле је крик долазио. Није ништа видео. Ноћ је била мркла и без звезда, као огроман црни облак.

Крик се понови, сад у близини. Кент спази неку нејасну прилику како лежи на снегу. Иако се трзала није могла да се крене с места. Изгледало је да неко преживљује своје последње часове.

Кад је Кент дошао близу видео је само толико да је то човек. Покушао је да га усправи, а кад му то није успело почео је да га вуче за собом према колиби док је он сам бауљао четвороношке.

Имали су право

Дебела кора леда почела је од напора да се топи с његовог лица. Први пут после три дана осетио је како нестаје болне хладноће из његовог тела. Дахтао је, знојио се и псовао.

Стигавши у колибу он баци човека на кревет, донесе снега и поче да му трља лице. Тада препознаде Куртиса! Дивља радост изби из његових груди. Брзо се прибра и стаде да претура по авијатичаревим џеповима, где пронађе неколико кутија шибица.

„Сада је борба опет поштена“ — помисли Кент, клече поред огњишта и убрзо плану жива ватра од сасушеног грања.

Сатима је трљао Куртиса снегом, док се најзад овај не поврати из обамрлости. Онда га зави у крзна, скува топлу кафу и напоји га као мало дете. Исцрпљен Куртис задрема и заспа, а Кент за то време испече собов бут на жару.

Није више мислио на то да је данас требало да буде у Вајтхорсу, да слуша како се људи смеју, веселе и разговарају. Мислио је само на Куртисов осмех кад је дошао к свести.

— Авион је отишао доврага! — зачу Куртисов глас са постеље.

Кент га погледа широко отворених очију.

У њима је сијала срећа што познаје човека који по сваку цену испуњава своје обећање. Слушао је стари, познати глас, сада промукао од викања.

— Све је добро. Остани само у кревету. Одмах ће бити готово јело — рече он благо.

Куртис изненађено окрете главу ка куту одакле је долазио глас. Овог полуиндијанца досад је познавао само као тврдог и хладног човека са севера, шкртог у речима. Зато покуша да се оправда:

— Нису ме пустили да пођем због снега.

— Знам, Куртисе, знам.

— Нису ме ни јуче пустили, али ја сам полетео без дозволе. Од синоћ пужем кроз снег. Мора да сам озледио ногу јер нисам могао више да идем. Онда је дошла страшна олуја и ја сам викао, викао. Знао сам да ту негде мора да буде твоја колиба. Веровао сам да ћеш ме чути.

— Чуо сам те, — рече Кент док су му се груди пуниле топлином. Гледао је Куртиса, човека који је дошао да би одржао реч и низ образе му потекоше сузе.

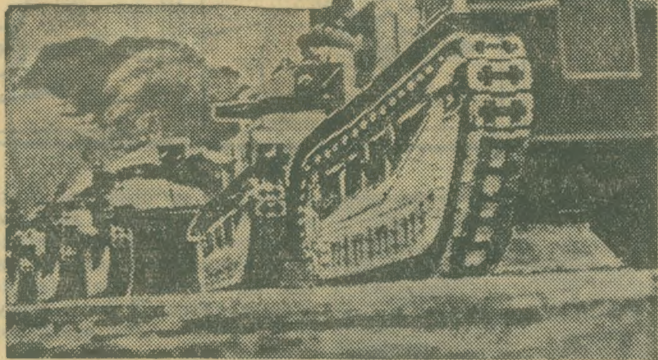
— Казао си ми да не заборавим. Веровао сам да је нешто важно, — рече Куртис и усправи се у кревету.

— Да, да! Једи само — помирљиво рече Кент.

Људи из Вајтхорса имали су право. Човек као што је Кент Торонто никад се не враћа!

КО ЈЕ ТВОРАЦ БОРНИХ КОЛА?

Кад је 1946 енглеска штампа објавила смрт сер Вилијема Тритона „проналазача тенка”, енглеским листовима су стигла многобројна писма. Читаоци су оспоравали сер Тритону проналазак борних кола, па је установљена комисија да утврди је ли Енглеска уистину њихова колевка. У овом чланку доносимо кратак преглед историских епоха у којим се ово оружје појављивало.

Ако је веровати грчким историчарима Диодору и Плутарху, њихови земљаци су одавно пронашли једно оруђе које су назвали хелепол, или другачије „машина за заузимање градова“. Ту машину, која се слободно може назвати прапретком данашњих борних кола, сачинио је у 3 веку пре наше ере Деметриус, син Антигоне и македонског краља да би заузео Родос. Била је то кула на точковима, висока око 40 метара, оклопљена металом, говеђом кожом и иловачом, у чијим су зидовима биле пробијене пушкарнице за бацање стрела, копаља и за сипање врелог зејтина и растопљеног олова. На џиновским ваљцима, хелепон који је гурало стотине бораца, прислањан је уза саме одбранбене бедеме. Пошто би непријатељ малаксао, са хелепола би се спустио јак мост на зид тврђаве и војници би излазили да наставе борбу прса у прса.

Историчари даље кажу да су стари становници Родоса били колико храбри толико и мудри. Да се заштите од чудовишта, које их је већ и својим изгледом преплашило, ископавали су широк шанац у коме су се кола скрхавала. Тако је Деметриусов хелепол био жртва првог противтенковског рова.

Но прескочимо неколико столећа.

Једна машина против 30.000 Турака

Према јеврејском историчару Јосифу, после Грка Римљани су такође употребљавали оклопна кола. Међутим, прва борна кола, колико се засад зна, измислио је један Шкотланђанин, иначе познати математичар и проналазач логаритама, Нипер Мерчистон.

Године 1596, Мерчистон је поднео енглеској влади један пројект под условом да никад не буде остварен изузев ако земљи запрети опасност у случају искрцавања страних трупа на британско копно.

Машина, чији се план налази са другим „тајним проналасцима неопходним за одбрану острва“ описана је на следећи начин:

„Метална кола заштићена од погодака, чијим кретањем управљају лица у колима и која испаљују танад кроз узане отворе, уносе забуну у редове непријатеља и уништавају га, јер је немоћан да се одбрани пред металним покретним устима“.

Помоћу унутарњих тајних полуга и других уређаја, оваква кола би могла да очисте од непријатеља поље чији пречник износи четири миље.

И француски моралист Монтењ, из 16 века, оставио је трага о некој врсти тенка у својој „Трећој књизи“. Ту каже да су Мађари у борби против Турака употребљавали оклопљена кола.

Сликари су такође дали свој прилог овом ратном оруђу: Леонардо да Винчи је израдио нацрт за борна кола која су одговарала техници оног доба.

И Волтер

„Борна кола“, пише Волтер у свом филозофском речнику, „мора бити да су употребљавана још пре Тројанског рата, јер Хомер не каже да је то неко ново оружје... Проналазак је свакако чудовишно изгледао у равници, нарочито кад је било много оваквих кола...“

Волтеров план да Французи израде оваква кола није оставио на Шоазела и д'Аржансона никакав утисак тако да је филозоф морао да га остави у неку од фиока које ретко отвара. Али 13 година касније, он ју је отворио и план благонаклоно понудио руској царици Катарини која је тада била у рату с Турцима.

ПРОНАЛАЗАЧ ЛОГАРИТАМА НИПЕР МЕРЧИСТОН

Један свештеник, Фернеј, много се заузимао за Волтеров пројект. Писао је царици Катарини о овом изуму али се она оглушила о његове речи. Кад је годину дана касније поново навалио да се изум опроба, Катарина је, упркос отпору свог генералштаба, одлучила да се начине двоја кола. Мало времена затим руска војска је заиста однела победу над Турцима, али без употребе Волтерових борних кола која ни у Петрограду нису узимали озбиљно као ни у Паризу.

Много очева за једно дете

А ко би се онда могао подичити да је изумео борна кола? Тешко је означити баш једног проналазача јер је та идеја 20 векова лебдела у ваздуху и имала много пројектаната. Од творца грчког хелепола до енглеског тенка налази се чета проналазача од којих смо само неке поменули.

Да се подробно испитају и испишу права и удели многобројних конструктора и учених људи била би потребна књига од више стотина страна. А закључак би вероватно гласио: борна кола није изумео један човек.

ТО СУ И ХТЕЛИ...

У берлинску подземну железницу ушло је четрдесет енглеских војника али кад су сазнали да је вожња поскупела за пет пфенига одбели су да плате карту, али нису хтели ни да сиђу. Иако их је кондуктер више пута опоменуо, ниједан се није макао с места. Кондуктер је онда позвао војну полицију. Саобраћај је био прекинут читав један сат, док се није нашло решење: војници су бесплатно превезени до касарне војним камионом. „То смо ми и хтели“, — изјавио је доцније један од њих. Приликом провере њихових исправа утврђено је да су свих четрдесеторица пореклом Штокланђани.

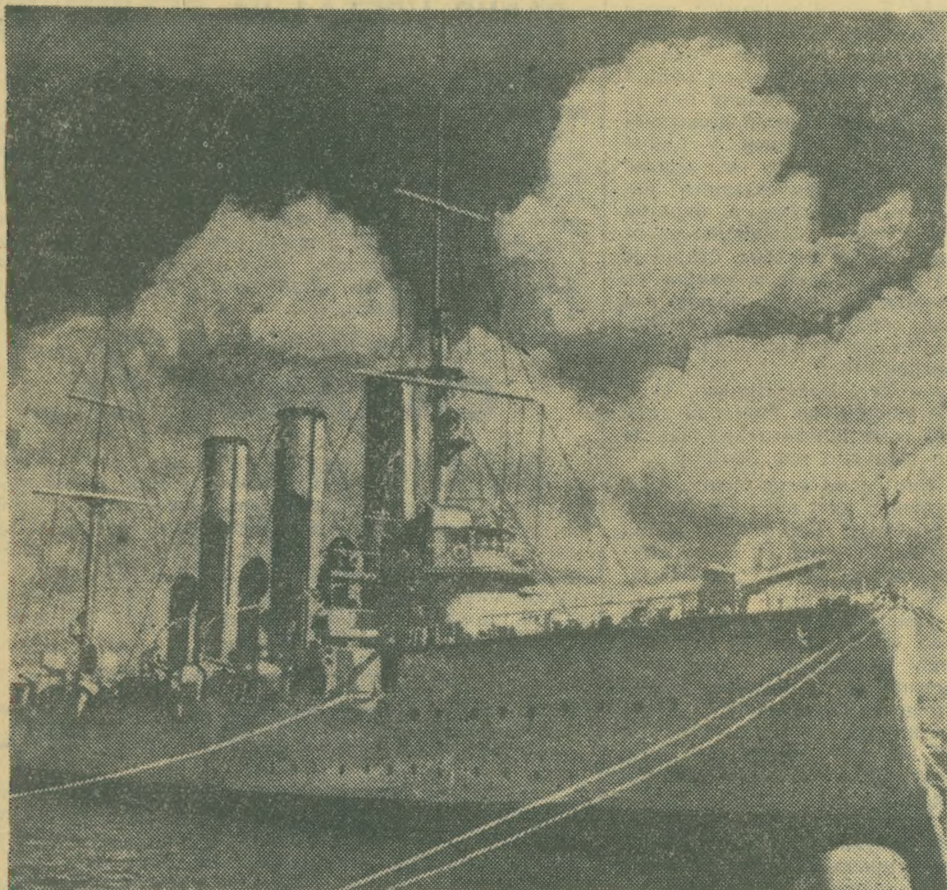
ЏИНОВСКИ ОБЕД

Предизборну кампању у Америци отвориће Републиканска странка ручком за 30.000 званица. Овај обед ће стајати сваког учесника 100 долара који одлазе у изборни фонд. Ручак ће бити приређен у 80 градова, а сви ресторани биће повезани телевизиском мрежом.

Први...

Постоји план да се у Холштајнсборгу подигне зграда за први универзитет на Гренланду. Универзитет ће носити име Кнут—Расмусен и, према предвиђању, биће отворен 1962 године.

АУРОРА

Чудан је сусрет с једном лађом, ратним бродом, укотвљеним између Кировског и Литејног моста. Пред нама је брод који је по типу застарео и гломазан, некако строг, а због топова на палуби и претећи. Па ипак је сусрет са њим, без неког нарочитог разлога, чак и за необавештеног, свечан.

То је „Аурора" брод поринут у море 1903 године. Своје име је својим животом оправдао. Аурора је име римске богиње која је отварала сунцу врата — да сване, а ова „Аурора" је такође дала знак новом дану. Брод је у руско-јапанском рату 1905 године био тешко оштећен па ипак се довукао до Маниле, где је био генерално оправљен. За време Првог светског рата борио се у Балтичком Мору.

Дошла је 1917 година. „Аурора" је била у Петрограду на неким мањим оправкама. У бурним октобарским данима посада није послушала наредбу да отплови на пучину него је пришла до Николајевског моста. Тачно у одређени дан 21. XI. у 21 час, из предњег топа испаљен је хитац који је значио почетак напада револуционара на зимски дворац.

Мало је ко био у Лењинграду а да није посетио „Аурору" која је од 1948 године постала брод-музеј. Много је лепших и модернијих бродова, али је он бесумње најславнији. Његово име се помиње у свим уџбеницима и књигама, чак и непријатељским, које говоре о почетку епохе социјализма.

КАД ЈЕ ИЗВАН ЦИРКУСА

Сопственица једног миланског ресторана отворила је врата кад је чула куцање. Али кад је видела кога има пред собом онесвестила се. То је била женка шимпанза „Ребека", побегла из циркуског кавеза. Њушкала је око онесвешћене жене и пошто јој се ту свакако није допало пошла је даље. Отишла у други ресторан, свог чувара који је хтео да је ухвати ујела за руку, испела се у један стан и ту попила боцу млека, па кроз прозор на четвртом спрату прешла у другу кућу. Тамо се мирно упутила до последњег спрата, затим сишла и на улици стала да изводи своје циркуске тачке. На крају допустила је да је њен пријатељ кловн врати у кавез.

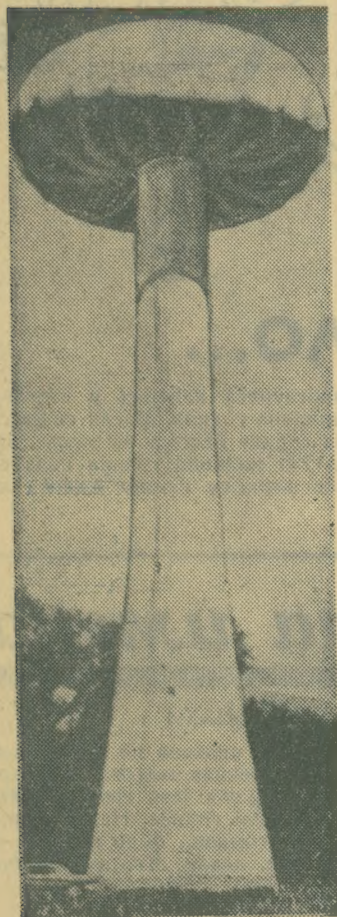
ЗАСЛУЖИО.:.

Пас „Руф" претставља неодређену мешавину раса. Пре неколико година њега су од стрводера откупили неки млади амерички лекари и он им отада служи за проучавање операција срца. Небројено пута он је подвргаван експериментима. Захваљујући њему могли су да буду утврђени многи начини операција према којима су после успешно извршене на људима. Као оданог помагача Академија наука у Њујорку одликовала је „Руфа" „Сребрном огрлицом за огледне животиње".

МАЊЕ ОПАСАН

Анкета спроведена међу спортским лекарима у Великој Британији показала је да бокс није најопаснији спорт. Далеко опаснији спортови су аутомобилизам, мотоциклизам, јахање, лов, ногомет и рагби.

ОГРОМНА ПЕЧУРКА

У овом џиновском торњу налази се вода за грађане Торонта у Канади. Назван је Акватор или „торањ за воду атомског доба", јер несумњиво личи на печурку која настаје при атомској експлозији. Аутомобил испод торња показује његову величину.

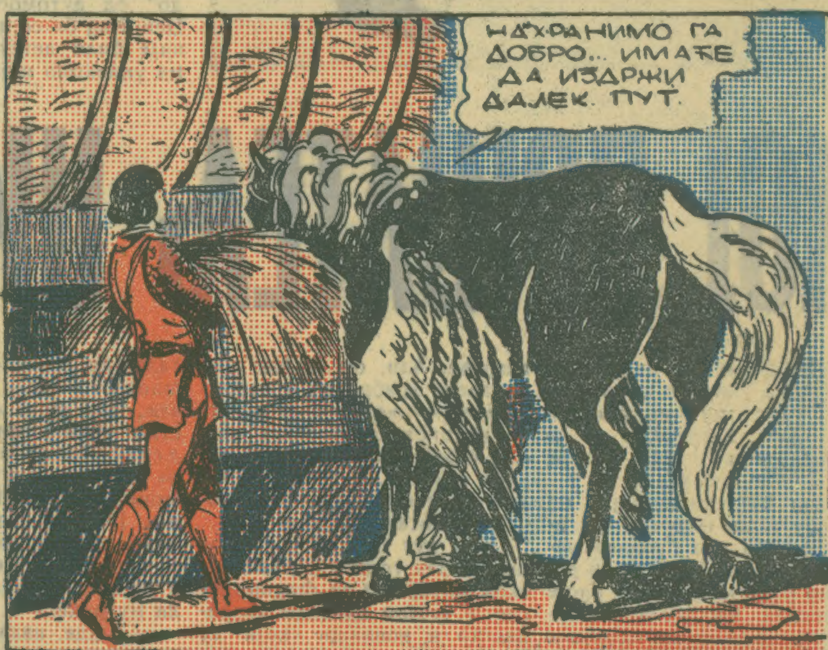
ЖЕЛЕЗНИЦА КРОЗ ПУСТИЊУ ГОБИ

Железничка магистрала дуга 2.300 километара која ће повезивати Кину и Совјетски Савез већ је упола готова. Од Ланчоа, најзападније тачке кинеског железничког система, она се пружа кроз пустињу Гоби и преко Сикјанга до совјетско-кинеске границе. Ту се везује за железничку линију Алма Ата—Кујбишев—Москва.

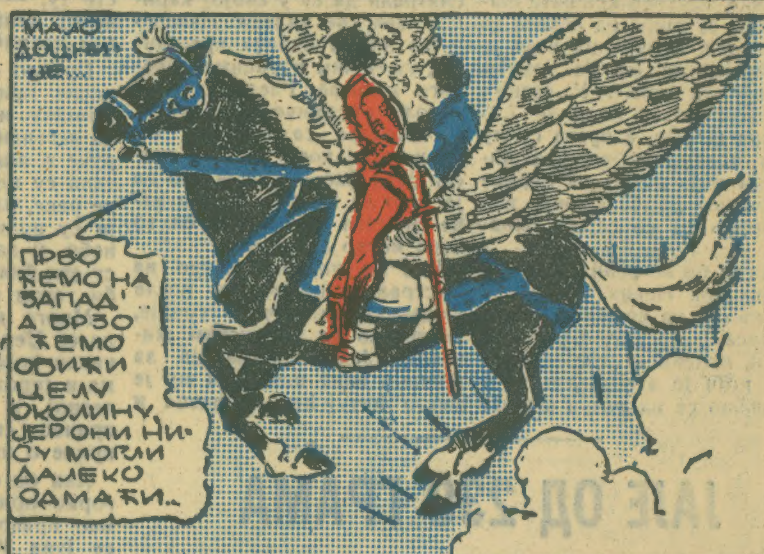
ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ

ПО МОТИВИМА ИЗ НАРОДНИХ ПРИПОВЕДАКА

ПОСЛЕ НЕКОЛИКО САТИ...

МОЈ ПРИЈАТЕЉ ЏИН

Џек Ерл био је човек у кога сте могли дуго да гледате, а да не верујете својим очима.

Висок 260 сантиметара, он је међу нама обичним људима изгледао као Гуливер међу лилипутанцима. Кад би раширио руке и нехотице бисте помислили на весла рибарског чамца — толико су биле дугачке. Његове кошчате шаке биле су шире од рекета за пинг-понг, а лула на коју је пушио могла би да замени саксију за цвеће. У сваком његовом оделу било је 7,25 метара штофа, а прсти су му били толико дебели да ниједним није могао да окреће бројчаник на телефону, већ је морао да се служи оловком.

Могло би се рећи — био је прави џин. Неких 14 година иступао је на арени познатих циркуса Ринглинг, Барнум и Бејли, мрзећи и себе самог и свет који је зурио у њега и забављао се на рачун његове несреће. Али, он је био џин џиновске храбрости и огромне воље — желео је да побегне из циркуса, постане обичан човек и ослободи се мржње која га је изједала. То је и учинио уз огромне напоре и самосавлађивање.

Први пут сам га срео пре двадесетак година у новинарском клубу у Сан Франциску где је својом висином запрепастио и новинаре који су сматрали да су у својој каријери већ све видели. Изашао је из лифта напола пресавијен, укоченим корацима дугоноге жирафе. Гледао нас је надоле, стидљиво, кроз велике наочаре са оквиром од корњачине коре. Његов стисак руке био је нежан као да је хтео да покаже да вам неће сломити прсте иако би то лако могао да учини.

Био се управо вратио из Аустралије пошто је, после вишенедељне мучне турнеје, раскрстио са циркуским животом. Једна компанија за продају вина понудила му је место путујућег продавца и он га је примио. Био је страховито стидљив и из страха да му се не смеју, склањао се од људи. Али, жеља за обичним, нормалним животом била је јача од стидљивости и страха.

Први дани тог његовог „обичног" живота били су више него тешки. Једном је, забуном, ушао у једну малу италијанску радњу. Једна сићушна жена која је стајала иза тезге погледала га је очима разрогаченим од страха и стала да виче у помоћ. Њен муж је дотрчао из сопчета иза радње и кад је угледао џина с пословном посетницом у руци, завапио је:

— У реду! У реду! Купујем један сандук тога што продајете, ма шта то било и... чистите се што пре!

Џек је написао поруџбину за један сандук брендија и потпуно збуњен напустио радњу.

— Ох, ја сам рођен за трговца, — причао ми је касније смешећи се горко. — Људи су куповали сандуке и сандуке робе из пустог страха.

Понекад је долазио у моју кућу ван града изазивајући праву сензацију. Стизао је у једном расклиматаном аутомобилу, преправљеном за његов раст. Наиме, шоферско седиште било је уклоњено, а он је управљао седећи на задњем, држећи управљач који је био продужен за 48 сантиметара.

— Није ми баш лако, — жалио ми се — али сам бар сигуран да ми га нико неће украсти јер нико други не би могао да га вози.

За суседе је још веће „чудо" од аутомобила био сам Џек. Кад би се чуло да стиже, није било детета километрима унаоколо које не би похитало да, скривено у неком шипрагу, вреба његов долазак. Чак су и пси из суседства чучали мирно, с наћуљеним ушима, и не би лајали на њега као што су обично чинили кад наиђе неки странац. Џек ми је причао да никад у животу ниједан пас није залајао на њега, да су чак и најљући прилазили и лизали му руке.

— Хајде, излазите, знам да сте ту, — довикнуо би скривеној деци — чика Џек ће вам испричати нову причу.

Причао би им чудне и заносне приче о Урану, Полу Банјану и другим џиновима из легенди. А његове дугачке руке и покретљиви прсти цртали су по ваздуху невидљиве реке, планине и путеве који су водили негде високо у небо, у замкове дивова који су сви били добри и никад не би такли ниједно дете.

Много касније дознао сам да се Џек, непозван и неочекиван појављивао у болницама и сиротиштима и да је болесној и напуштеној деци причао своје, пуне маште, приче о џиновима.

Али он сам, како је једном горко причао, никад није имао право детињство. Родио се јуна 1906 године у Денверу, а на свет је дошао као закржљала беба тешка мање од два килограма. Кад је навршио седам година, руке и ноге почеле су му наједном расти „као дивља винова лоза" и за две године већ је био висок 1,82 метар. Деца су га, потсмевајући се његовом неприродном расту, називала разним погрдним именима од којих је „жирафа" било још најнежније. Џек је и даље растао, и за њега у радњама више није било ни ципела, ни чарапа, ни одела.

Једног лета у Ел Пасу, где су се његови родитељи преселили, појавио се неки путујући циркус чија је главна атракција био неки Џим Тарвер „највиши човек на свету". Џек и његови пријатељи отишли су на претставу. Кад су се појавили, у публици је настао тајац: Џек Ерл је био за читавих 30 сантиметара виши од „највишег човека на свету".

Сутрадан се један агент циркуса Барнум појавио у кући Џекових родитеља с веома примамљивом понудом. Тако је Џек постао „циркузан". Први излазак пред публику био је за њега најмучнији доживљај у животу. Одевен у сјајне брицес-панталоне и кратак капут украшен „златним" везом и еполетама, с чизмама до колена и шеширом високим 40 сантиметара, стајао је на арени уплашен, очајан, са мучним осећањем, мрзећи сав онај свет који је буљио у њега. Уто је до њега допро слаб, пискав глас:

— Хеј, Џек! Здраво, Џек! Не узбуђуј се. Помисли да у тој гомили има већих наказа но што смо нас двојица.

Био је то глас Хери Дола, чувеног патуљка. Он му се насмешио, и за узврат добио осмех. Обојица су се окренули лицем према „непријатељу".

Џека из циркуса није отерао неки нарочити догађај, већ свакодневне „ситнице": дечаци су га ногама ударали по цеваницама да би се уверили да „џин" случајно не стоји на штулама, или повици: „Џек, какво је време тамо горе где ти је глава?"

Поред тога, у његовој свести кљуцала је стално мисао коју никад ником није поменуо: сазнање да ће у најбољем случају живети још десетак година. Имао је већ 34 године, а природа не додељује жртвама гигантизма дуг век. И он није желео да умре као „циркузанер".

На послу трговачког путника Џек је провео 12 година. Муштерије су се брзо навикле на његов џиновски раст и дочекивале су га са симпатијама. Многим домаћицама уштедео је труд да се веру на лествице да би опрале високе прозоре или скинуле паучину, а болнице и обданишта нису могле да пожеле бољег и љубазнијег Деда Мраза за своје мале пацијенте.

Многи таленти, пригушени за време циркуског живота, расцветали су се у Џеку кад је почео да живи обичним животом. Постао је изврстан фото-аматер, успешно се бавио вајарством, писао је стихове. Кад га је, пред крај живота, озбиљно обољење бубрега приковало за постељу, почео је да слика акварелe које је поклањао својим пријатељима. Кад сам га последњи пут видео, у јулу 1952, дао ми је на растанку велики акварел рађен на једној усамљеној малој плажи недалеко од моје куће.

И данас, кад год ми се поглед заустави на овој слици, сетим се свих сусрета с Џеком Ерлом, мојим пријатељем-џином, његових невоља, његове храбрости и његове једине жеље: да бар живи као обичан човек, кад га већ природа није створила као друге, — каже на крају својих успомена о „племенитом џину" новинар Дин Џенингс.

ЈАЈЕ ОД 230 ГРАМА

У малом месту Алби, у Француској, једна кокошка снела је јаје тешко 230 грама, дуго 11, а са обимом од 16 см.

И ранијих година дешавала су се у пољопривреди „чуда" али ређе но данас кад се на фармама све више примењују нове методе. Тако је на једној фарми у области Ло, израсла врежа јагоде са 400 плодова. На другој фарми су добивене крушке од 1.300 грама, а у Па де Калеу једна јуница отелила је три телета.

Из италијанске штампе види се да се „чуда" и тамо догађају. Донета је фотографија краве која даје 40 литара млека дневно тако да су два пољопривредника запослена ради муже.

Најзад, у току прошле године забележена је још једна реткост. Француски риболовци су извадили у околини Бреста остригу тешку 900 грама, а по процени стручњака стару 12 година.

Међународна изложба проналазака

Овогодишња изложба проналазака одржаће се, као и раније, у оквиру Париског сајма, од 24 до 29 маја 1960. Свако ко се бави научним индустриским и техничким проналасцима може да учествује без обзира из које је земље. Учесници неће плаћати изложбени простор. Управа сајма рачуна да ће ове године узети учешће око 1.200 проналазача са свих континената.

РАДИО УРЕЂАЈ НА ЛЕЂИМА ВУКА

У северним пределима Канаде власти су приступиле оригиналној борби против вукова: помоћу електронског уређаја. Једном ухваћеном вуку причврсти се на леђа отпремна радиостаница а потом се животиња пусти на слободу. Мала радиостаница повремено даје кратке али надалеко чујне сигнале тако да ловци могу без престанка да прате кретање пуштене животиње која после извесног времена постаје члан неког већег чопора. Чим он постане довољно велик, започиње хајка и убијање. Пази се да онај са радиоотпремником остане жив и ако га ухвате, поново га пуштају на слободу.

СНАЛАЗЕ СЕ...

Један амерички лист поставља својим читаоцима сваке недеље по једно питање и ко пошаље, према мишљењу редакције, најбољи одговор добија награду од 2.000 долара. Ево једног питања и награђеног одговора: „Балон са три путника — политичарем, научником и истакнутим филмским глумцем запао је у олују изнад океана. Један од путника мора да буде жртвован да би се друга двојица спасли. Кога бисте избацили из балона?" Одговор гласи: „Најтежег од њих тројице".

ЧЕСТЕРТОН И ШО

Енглески књижевник Честертон био је необично дебео и волео је добро да поједе. На једном банкету седео је поред аскетски мршавог Бернарда Шоа, који је, као што је познато, био вегетаријанац.

Гледајући потсмешљиво Шоов тањир у коме се налазило само мало салате, Честертон му рече:

— Господине Шо, кад вас човек гледа тако мршавог помислио би да у земљи влада глад.

— Али кад би вас видео, — одговори му Шо, одмах би му било јасно како је дошло до глади.

БИЛО...

Фосили најстаријих диносауруса нађених у стенама сматрају се стари око 200 милиона година. Мисли се да су они још пре око 70 милиона година нестали са земље, завршавајући тако период од 130 милиона година када су ове животиње претстављале значајну форму живота на нашој планети.

Како су постала имена

Прекрасни брод

У Бискаји, на северу Шпаније, налази се лука и град

БИЛБАО

Име су му дали Баски: bel vao значи прекрасан брод. У његовим бродоградилиштима праве се заиста добри бродови.

✦

Град

Главни град Савезне Немачке Републике

БОН

је у исто време и један од културних и индустриских центара те земље. Међу многим спомeницима најзначајнији је Бетовена, који се ту родио. Име потиче од Келта, на чијем језику bona значи град.

✦

Шумска тврђава

Један од највећих градова Савезне Немачке Републике и највећих лучких градова Европе.

ХАМБУРГ

(1.850 хиљада становника), основан је 808 године а његово име у преводу значи „Шумска тврђава".

✦

Светлуцаво брдо

У јужноамеричкој републици Еквадору лежи

КОТОПАХИ

један од највећих вулкана на земљи: висок 5.896 м, док пречник његовог кратера износи 800 м. Последња јача ерупција Котопахија била је 1904 године. Назив је индијански: coto — гомила, брдо и pasca — блесак, светлуцање, дакле „Светлуцаво брдо" (вулкан).

✦

Главна земља

Највеће јапанско острво

ХОНДО

има површину 230 хиљада квадратних километара. Густо је насељено: ту живи око 55 милиона становника. На њему су највећи јапански градови: Токио, Осака, Кобе, Киото, Нагоја, Јокахама итд. Назив острва је јапански и у преводу значи „Главна земља".

ВЕЛИКА РЕКА СЕВЕРА

У држави Колораду у САД на падинама Стеновитих Планина извире река

РИО-ГРАНДЕ-ДЕЛ-НОРТЕ

и пружа се као граница између САД и Мексика од града Ел-Пазо до ушћа у Мексикански Залив. Ушће јој је прегрђено великим спрудом. Количина воде се јако ме-

„МУЗИКАЛНОСТ“ СЛОНОВА

Помоћу уређаја за аутоматско давање оброка, један специјалиста за психологију животиња успео је да научи једног индиског слона да разликује мелодију од 12 тонова. На основу теорије о условним рефлексима он је васпитао дебелокошца да, кад чује одређену мелодију, приђе уређају и сурлом откачи квачицу после чега добије свој уобичајени оброк. На друге мелодије животиња није реаговала, али је зато и осамнаест месеци после дресуре разликовала научену мелодију.

Психолог се није задовољио овим успехом. После вишемесечне дресуре, слон је могао да распозна мелодију иако би се њен првобитни ритам изменио.

„МАДАМ БЕТЕРФЛАЈ“ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

У основној школи у Вилдеркрофту, у америчкој држави Мериленд, ђаци „певајући“ уче француски и италијански. Пошто наставница сматра да свако дете воли да пева, а жели и да сазна значење речи саме песме, увела је нов систем учења језика. Она тврди да се на такав начин речи урезују у памћење много лакше и запамте потпуно.

Дечаци и девојчице школе у Вилдеркрофту улазе у тајну француског и италијанског језика кроз наполитанске песме, старе француске шансоне и опере као што су „Мадам Бетерфлај“ и „Самсон и Далила“.

Тиква „плод“ шљиве

У башти Раје Левића, у Врњачкој Бањи, лоза тикве успузала се високо уз стабло шљиве и родила две тикве. Једна се и досад очувала. „Нећу, баш, да је скидам. Нека сама отпадне... Да видим колико ће тако да виси“ — каже Раја Левић.

ДИПЛОМАТА У МАЛОМ ГРАДУ

Краћа написана сећања, цртице и мемоарска дела претстављају велик фонд у светској књижевности. А и веома значајан, јер је много допринео да се боље осветле извесна историска времена. У њима је дата слика свих облика живота, а нека су тако занимљива да се читају без предаха као најузбудљивији романи.

И у нашој књижевности има таквих дела и краћих написа, а један од њих је „Живот дипломате у малом граду“ од Димитрија Поповића (1866—1940). Он се 1895 године затекао у Софији као секретар посланства па је дао доста живу слику града и живота у њему, а нарочито се осврнуо на живот дипломата. Поповић је иначе службовао као дипломата још у Трсту, Паризу, Бечу, Цариграду и Петрограду.

Софија је у то време била мали град. Улице у центру су биле праве, али увече већ пусте, готово у тами, јер су горели само петролејски фењери. Бољих кавана и хотела сем хотела „Блгарије“ и каване „Червени рак“, није било, као ни правог сталног позоришта, а странци су се лако распознавали на улицама.

— Свет у дипломатама види људе мирне, тактичне и достојанствене, али у приватном животу они не задржавају такав свечан став. Тај њихов интимни живот не може се видети у великим престоницама, где су растурени и сваки више живи за себе, али се то види у малом граду...

Постојала су три места где су се дипломате пријатније осећали — двор, „друштво“ (monde) и Унион клуб.

Кнез Фердинанд био је у то време вазални кнез и за дипломате званично није постојао, али их је он радо призивао и приређивао им забаве, које су иначе на двору биле честе.

— У тако малом месту где су дипломати упућени један на другог, они су постали интимни, знало се шта је ко ручао и вечерао, те је друштво било веома занимљиво.

Овај кратки мемоарски напис садржи и низ других занимљивости: једна посланиковица се држи као да води порекло од крсташких ратова, а знало се, што се каже, и ко јој је отац и мајка; затим се причало да се друга посланиковица цењка и свађа са млекаџијом, да један дипломата приређује забаве и вечере да би нашао младожењу за кћер већ зашлу у године, а понекад отворено признаје понеком свом познанику: „Ах, драги пријатељу, кад бисте ви знали како ми у кући целу недељу једемо лепе остатке са тих вечера“. Затим се знало да један посланик воли „више да попије“, а да други, претставник мале земље и слабог имовног стања „сипа прах у очи“ и прича о свом богатству и раскоши, које немају ни посланици већих земаља.

— Како није било других разонода све се то препричавало и претресало у друштву...

У то време у Софији су били и неки дипломати који су доцније одиграли значајне улоге, а било је „и бугарских госпођа које су општиле са страним дипломатама и примале их, а које се не би постиделе ни у каквом европском салону“.

Унион клуб био је право уточиште за дипломате где су се састајали с виђеним Бугарима. Нежењени дипломати ту су се и хранили, те су силом прилика сви постали интимни.

— Ја сам, — прича Поповић са тројицом био на „ти“. — тикали смо се, што у другом, великом граду није био обичај. Посланици су обично један пут недељно вечерали у клубу са женама, а главно друштво били су секретари...

Кувар у клубу био је добар и сви су били задовољни храном, која је месечно стајала 180 динара, сем једног секретара који је изјавио:

— Наш кувар збија са нама рђаву шалу. Оно што нам зготови не може се јести. Ви останите ако хоћете, али ја... ја не могу.

Међутим, сви су знали да он није имућан, да му је плата 500 динара, да је валута његове земље ниско пала, због чега је примао пола плате и да му је остајало за друге трошкове свега 70 динара. Убрзо после тога дознало се да он иде сам на пијацу и купује рибице „цирос“, које пржи на пећи у свом стану, те су га многи сажаљевали. Други је волео много да прича о грофовима и маркизима, критиковао је храну у клубу, а дознало се да је није платио пуних једанаест месеци. Један посланик волео је много да пије, па је пијан долазио у куглану клуба. Уобразио је да је најбољи играч, па су га и секретари подржавали у том уверењу и у то га једног дана чак „убедили“. Наговорили су момка да веже канапом кегле, па кад посланик баци куглу и она им се примакне, ма у ком правцу ишла, да он потегне канап и кегле попадају. Посланик је ликовао, а други му се смејали.

У Унион клуб долазили су и виђени Бугари, а међу њима је био најинтересантнији Стеван Стамболов с којим су се дипломати радо дружили. Пре ослобођења Бугарске организовао је устаничке чете за борбу против Турака, потуцао се по шумама без хране и крова и био вечно у опасности да буде ухваћен. После је заузео више положаје у политичком животу, а када је пао с власти „често је долазио у клуб где се картао вадећи наполеоне из свих џепова одела“. Доцније је убијен у центру града и за видела.

— На пратњи се, прича Поповић, изроди паника и гужва. Напала је жандармерија на коњима. Свештеници су бацали одежде и камилавке, деца свеће и рипиде, српска посланиковица добила је ударац кишобраном по глави, аустриском посланику је разбијена глава, румунски и грчки секретар натакли су се на плот у бежању, ја сам пао на земљу, а преко мене стара госпођа Цанков. Сироти дипломати! Они — нарочито у малим местима — сањају о сјају и раскоши, престижу и моћи дипломата из старих времена, а ето како им се снови разбијају...

Како су постала имена

...ња, па није погодна за пловидбу. Дугачка је 2.870 км. Назив је шпански и у преводу значи „Велика река Севера“. Име је добила зато што је почетком XVI века била северна граница шпанских поседа у Америци.

✦

Град црвеног јунака

Главни град НР Монголије са преко 110 хиљада становника зове се

УЛАН-БАТОР-КОТО

Лежи на реци Тол и железничкој прузи Москва — Иркутск — Пекинг. Град је културни, индустриски и трговачки центар Монголије. Има лаку и прехранбену индустрију, универзитет, Комитет наука и друге научне и школске установе. Назив града у преводу са монголског значи „Град црвеног јунака“. До 1924 Улан-Батор-Кото звао се Урга, а то значи „Окука“ (по многобројним окукама на реци Толи).

✦

Средња престоница

Главни град кинеске провинције Сечуан и пристаниште на реци Јангцекјангу

ЧУНКИНГ

има преко 1,85 милиона становника, као и текстилну, металуршку, металообрађивачку, хемиску, кожарску и друга индустриска предузећа. У преводу са кинеског значи „Средња престоница“ (čung — средњи и king — престоница, главни град).

✦

Поље

Историска провинција северне Француске

ШАМПАЊА

лежи између париског басена и Лорене. Позната је и као виноградарски рејон (чувена су шампањска вина) са центрима виноградарства у Ремсу, Епернеу и Шалону на Марни. Назив Шампања потиче од латинске речи campus односно champ а значи поље, равница.

✦

Изворски вулкан

Највиши активни вулкан на полуострву Камчатки

КЉУЧЕВСКАЈА СОПКА

висок је 4.750 м. Врх му је покривен вечитим снегом и ледом а стално се пуши, и често избацује пепео и лаву. Назив је добио по селу Кључевској, а ово по врелом извору (на руском извор се каже кључ) који се налази у самом насељу.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

И О СЕБИ

Досад најстарији познат аутопортре, клесан у камену, потиче из 2650 године пре наше ере. Нађен је у гробу Птах-Хотепа код Сакаре у близини великих пирамида у Египту. Уметник је урезао и своје име: Нианкх-Птах. Његов рад је уствари дупла композиција: вајар приказује себе како седи на лађи и моделира борбу веслача са морским таласима.

Код нас, на спољашњем украсном венцу апсиде на шибенској катедрали налазе се неке уклесане главе. Мисли се да су то аутопортрети вајара који су градили ову цркву од камена.

Тек са усавршавањем уљаних боја (14 век) раде се аутопортрети-слике да би у време Ренесансе (1350 — 1600) достигли врхунац. Тада је готово сваки сликар сматрао за обавезу да изради свој портре. У овој области нарочито је чувен Рембрант (1606—1669) који је насликао око стотину својих портрета. Од најмлађих дана до старости он је „хватао“ себе у разним расположењима: дечачки осмех се наставља у осмех старца, а сенке и светлости оплемењују његову духовну живост.

✦

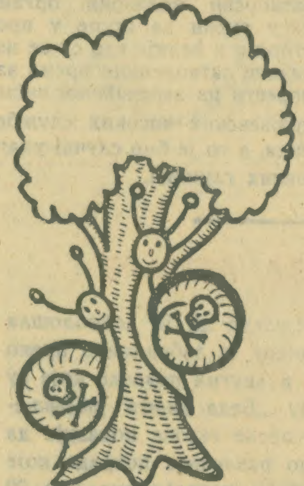
ИЗЛОЖБА СЛИКА ДИПЛОМАТА

Под паролом „дипломати као сликари“ у Бад Годесбергу била је организована изложба дипломата-сликара акредитованих у Западној Немачкој. Изложено је 70 уља, пастела и пластика, радова дипломатских претставника Велике Британије, Сједињених Држава, Италије, Индије, Турске, Перуа и Исланда.

ГОРКИ КАО ЧЕМЕР

Крупни цветови жути као сунцокрет, нежнољубичасти као љубичица, зеленкасти као орхидеја, красе дрвеће у шумама острва Кубе. Тек кад се изблиза погледају види се да су то уствари гомиле збијених пужева који живе на дрвећу.

Научници су на Куби открили недавно нарочиту врсту пужева који имају ту способност да своје љуштуре боје читавом скалом боја и тонова: од бледоплаве до јарконаранџасте.

Боја пужева зависи од хемиског састава коре дрвета на коме живе. Ниједна животиња ни птица неће ризиковати да проба пужеве јаркоцрвене боје. Јер они живе на гранама кининовог дрвета и по укусу се нимало не разликују од његове коре: горки су као чемер.

БИФТЕК ЛАК КАО ПЕРО

У Великој Британији научници су пронашли нов, веома брз метод смрзавања хране, која може да траје неколико година. На овај начин смрзнути бифтеци, риба, поврће и воће одиста постају лаки као перо.

Али и поред кампање за ширу примену овог система, названог „експресно смрзавање“ он није наишао на повољан пријем у индустрији конзерви.

Оно што су пропустили Енглези нису Американци. Купили су у Британији три машине за смрзавање меса по 350.000 немачких марака сваку.

У овој машини се намирнице смрзавају за 20 минута, а поврће за свега десет. Сам процес је комбинација обичног замрзавања и вакуум-сушења. Намирнице се најпре замрзну а потом се лед претвара у пару.

Експерименти са сушеном храном показали су да она није изгубила ништа од свог укуса.

✦

СТАНИЦА ЕРОФЕЈ ПАВЛОВИЧ

Градитељи Амурске железничке пруге по завршетку једне станице реше да јој даду име Хабаровск, према познатом руском истраживачу Ерофеју Павловичу Хабарову. С том молбом се обрате властима, али како је већ постојао град са тим именом власти одговоре негативно. Градитељи онда реше да је назову Ерофеј Павлович и она и данас носи то име.

Некад:

ЗАТВОР ЗА ГЛУМЦЕ И ДУЖНИКЕ

Живот глумаца и уметника у време када су Француском владали Лујеви династије Бурбона, био је врло тежак и пун опасности. Сматрани су као грађани другог реда, комендијаши и лакрдијанти. Био је довољан најмањи ћеф неког високог државног чиновника или племића па да се они без пресуде и права жалбе нађу иза катанца.

Париски затвор Фор Левек био је познат као место за заточење глумаца тог доба. Иза затворских зидина налазиле су се ћелије горе од оних у озлоглашеном затвору Фресну. Ево описа из XVIII века који је оставио један судија:

„Главна затворска просторија дугачка је 30 и широка 18 стопа. У њој се често истовремено нађе и по 500 затвореника. Ћелије испод степеништа имају шест квадратних стопа а у њих се стрпа по пет људи. Затвор је на нивоу реке и само га камени зидови обезбеђују од поплаве. Али у току целе године вода ипак продире кроз пукотине и у ћелијама ствара каљугу. Кажњеници се држе и у просторијама широким пет, дугачким шест али високим једва три стопе тако да се у њих улази четвороношке.“

Нису само глумци били заточеници Фор Левека. Увек је било ту и доста дужника који нису о року исплатили дугове. У затвору никада није било мање од 400 људи.

Управљање затворима и њихово одржавање препуштала је краљевска влада општинама а ове су сву бригу о кажњеницима пребациле на затворске чуваре. Један пропис објављен 17 јуна 1704 године наређивао је да се „затвореницима мења слама сваких 15 дана а у ћелијама сваки месец“. Чак и овако шкрта брига о затвореницима остајала је мртво слово на хартији, јер затворски надзорни органи нису смели да ступе у просторије и ћелије где су се налазили затвореници према заповести из запечаћеног писма краљевских високих службеника, а то је био случај ухапшених глумаца.

Уместо постеље глумци су имали мало сламе која се убрзо претварала у право ђубриште а уместо хране добијали су црна хлеба и воде. Дисциплина се одржавала дебелом батином и бичем. Око подне 11 јуна 1723 године неки Шеве који је у Фор Левек заточен због банкротства тако је претучен због мале непослушности да је ускоро издахнуо у најтежим мукама. Поручник који је био одговоран за овај страшан злочин показао је леш суду у Ла Турнелу и мртав човек је осуђен на смрт „због противљења наређењима и покушаја побуне“. Тако је тело несрећног Шевеа обешено за ноге на тргу Грев.

Овако суров режим примењиван је само према онима који нису имали пара. То је сасвим разумљиво јер чувари којима је била препуштена сва брига о затвореницима нису били мека срца. Безгранично подмитљиви они су гледали кроз прсте свима који су им давали новац: Зато је онима који су могли плаћати било све допуштено. Стављане су им на расположење удобне собе у које су могли допремити и свој намештај и примати посете. С времена на време излазили су чак и у град. У Мемоарима једног имућног човека тог времена говори се о озлоглашеном затвору најлепше а поред осталог: „Тамо се одлично једе”!

Новац је имао пресудну улогу. Стога су сви заточеници били подељени на две оштро издвојене групе. Они који су имали пара живели су удобно и у изобиљу, а они без њих злопатили су се као робови.

У затвор Фор Левек глумци су слати најчешће зато што се нису показали довољно послушни и дисциплиновани у извршавању наређења и ћефова краљевских интенданата. Пошто су глумци у том кастинском друштву сматрани за лакрдијаше нико се о њима није много бринуо и чак нису могли бити сахрањени као остали грађани на градском или општинском гробљу већ су као пси трпани у отворену раку на каквом пољу или у шуми. А једно обично запечаћено писмо које није подлегало никаквој контроли било је довољно да непослушни глумац допадне у вишегодишње заточење.

Позната глумица госпођица Дибоа није једног дана дошла на претставу правдајући свој изостанак слабошћу и индиспозицијом. Сутрадан ју је један полициски наредник по сили запечаћеног писма лишио слободе и одвео у Фор Левек.

Крајем 1765 године глумци Француске комедије одбили су да приме у своје редове једног краљевског штићеника. Сви су колективно у знак негодовања због натурања страна човека отказали једну претставу. Већ сутрадан глумци Бригар, Добервал, Моле и Кен нашли су се иза катанца а ускоро им се придружила и чувена глумица госпођица Клерон. Она је додуше била врло богата и ево шта се о њој писало тада:

„Обитавалиште ове глумице је најмање непријатно у целом затвору. То је прави стан, луксузно намештен, где се свакодневно служе обилни ручкови и вечере. Долазак кочија и отменог света траје од јутра до мрака. Једном речи, она живи на великој нози”

Госпођа Клерон је провела само недељу дана у Фор Левеку а затим је затворски лекар изјавио да је њено здравствено стање такво да одмах мора бити преведена у кућни затвор. Наравно, то је био притвор само теориски. Чувена глумица стекла је касније угледне заштитнике и када је критичар Фрерон објавио о њој један врло оштар чланак глумица је издејствовала да се против њега изда запечаћено писмо. Фрерона је спасла из затвора тешка костобоља, али је две године пре тога провео у Фор Левеку шест недеља само зато што је у једном разговору разљутио војводу од Шоазела.

Другом приликом дошло је између музичких критичара Клермон Тонера и Шастелеа до жучне препирке око тога да ли је боља француска или италијанска музика. Певач Поенсине био је у тој жучној полемици на страни Шастелеа који је тврдио да је италијанска музика боља. То је било довољно да допадне тамнице из које је пуштен тек на изричити захтев свог противника.

Сваће међу глумцима, ћефове утицајних глумаца, сувишну објективност писаца када су у питању миљеници двора и режима, љубавне каприсе аристократа и високих достојанственика, све такве и сличне сукобе регулисао је озлоглашени затвор Фор Левек. То је била јавна тајна и публика је често ако није била задовољна игром глумаца збијала спрдњу довикујући им: „У Фор Левек с њим!.. У Фор Левек!”

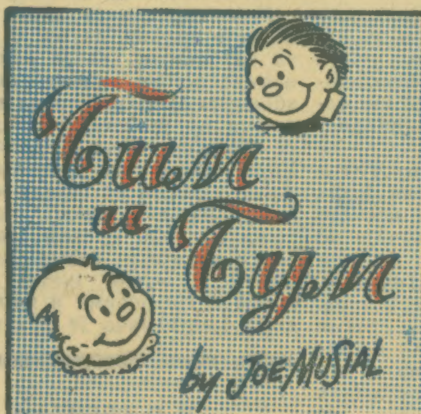
Затворска зграда је око 1780 године била толико оронула да је срушена а нова никад више није саграђена.

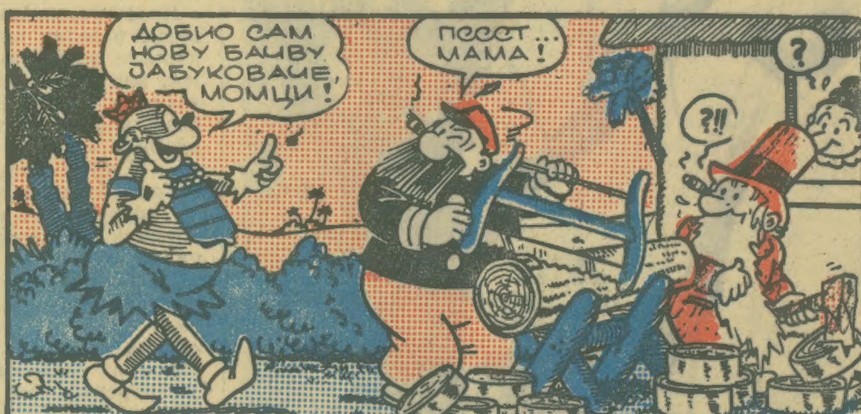
КОНЈУКТУРА ЗА ЛЕКАРЕ

Сезона скијања у Јапану изгледа да је добродошла лекарима. Само у северном Јапану је забележено преко 3.000 случајева прелома костију и других повреда које су захтевале лекарску интервенцију. „Бела књига“ објављена крајем прошлогодишње смучарске сезоне показује да је 20 отсто свих смучара имало различите повреде које су изискивале помоћ лекара. Међу повређенима око 20 отсто су имали прелом костију.

Само милион из Немачке

Ове године се у Холандији организује велика изложба цвећа. Централно место ће, наравно, имати надалеко чувене холандске лале. Оне ће привући у Ротердам безбројне посетиоце из иностранства. Рачуна се да ће само из Немачке доћи милион посетилаца, па је већ направљен план за њихов превоз возовима, бродовима и аутобусима. Из Хамбурга и Бремена полазиће за Холандију специјални туристички бродови.

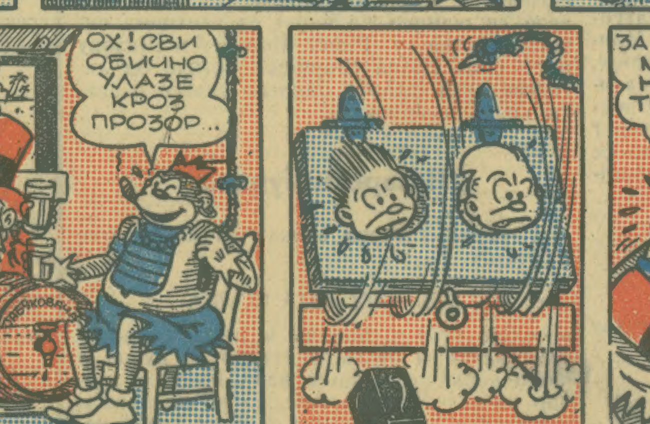

СУСРЕТ С КИПЛИНГОМ

Доносимо сећање америчког писца Артура Гордона на један разговор од пре 25 година с великим енглеским књижевником Радјаром Киплингом.

Било је то јуна 1935, једног од оних дивних енглеских пролећа кад је све у плаветнилу и злату. Природа је, слична мени, била у пуној младости, али, уколико сам се удаљавао од Оксфорда, осећао сам како ме напушта самопоуздање.

Велики човек живео је готово као усамљеник, а говорило се да не цени Американце. Захваљујући посредовању једног заједничког пријатеља, добио сам његов пристанак да га посетим и сад, док сам се приближавао сеоцету Барваш, у коме је становао, све више сам осећао страх. Кад сам угледао мрку зграду из 17 века и домаћина како ми иде у сусрет ка капији, толико сам се обесхрабрио да нисам знао да ли да му приђем или да заждим.

Како је био мали! Врх његова шешира са широким и меканим ободом досезао је је два до мог рамена. Био је то доста слабачак човек, за једног Енглеза сувише тамне пути, готово сасвим белих бркова и великих, чупавих обрва испод којих су, иза златних наочара, светлела два жива ока. Имао је 69 година.

Одмах је приметио да се налазим у великој неприлици.

— Уђите! Уђите! — љубазно ми је рекао отварајући капију. — Баш сам обилазио своју флоту!

Пре но што сам нашао речи да га поздравим, повукао ме је за собом ка задњем делу дворишта где се у вештачком језеру налазила његова „флота“: чамац дуг два метра који је имао точкове са лопатама. Точкови су се покретали ручицом.

— Ви ћете бити машиниста, — рекао ми је Киплинг, — а ја путник.

Био сам толико узбуђен да сам нагло потегао ручицу и точак се сломио. Остао сам с Киплингом немоћан насред језерцета. На то је он прснуо у смех, ја исто тако и лед је био пробијен.

Његов баштован притекао нам је у помоћ с дугачком грабуљом. Док смо се приближавали обали, књижевник је успео да ми одреши језик. Зрачио је нечим неизрецивим, неким топлим разумевањем које је, продирући дубоко у мене, топило сву срамежљивост. А разлика је била јасна: он Енглез, ја Американац. Он при крају славног животног пута, ја на почетку неизвесне будућности. Он је већ годинама боловао и патио, ја нисам знао ни за једно ни за друго. Он о мени није знао ништа, ја о њему готово све и гледао сам у њему све личности које је његова машта створила.

Да будем искрен, моја посета је имала тајни циљ. Прво, желео сам да се с њим упознам, а затим, као млад човек, био сам неспокојан и неодлучан. У џепу ми је лежала понуда једног америчког универзитета да постанем предавач на једном курсу. Понуда ми није одговарала, јер сам сматрао да нисам за професора. Сањао сам да постанем писац. То је претстављало велику могућност. Без новца нисам имао никакве перспективе, а економска криза је пустошила Америку. Дакле, хтео сам да ме нико други до баш он посаветује шта да радим.

Из мисли ме прену његово питање:

— А шта кажете о песнику Елиоту?

— Сматрам да је то добар песник.

— Заиста? — рече Киплинг. — Кажите ми неки његов стих.

Остао сам отворених уста а он брзо настави:

— Ето! То се редовно догађа са песницима чији стихови немају слика! Али не будимо сувише свирепи према песницима. Приморани су да вечито живе између сна и јаве.

— Као Маугли! — добацих, мислећи на младића из „Књиге о џунгли“ који се батргао између људског и животињског света.

— Као сви ми! — погледа ме старчић ведро.

После тога говорио ми је о славољубљу и времену које је потребно да се овлада једном уметношћу или било каквим занатом. Говорио ми је да човек мора имати и друге, споредне прохтеве.

— Увек сам прижељкивао, — додао је он, — једну једрилицу од 400 тона којом бих обишао свет. Никад је нисам смогао, а данас је, чини ми се, за тако нешто исувише касно.

Пошто је запалио цигарету, наставио је:

— Чините све оно за чим жудите, само ако имате имало могућности. Не чекајте да се остваре нарочито повољни услови. Једног дана увидећете да се они никад не остварују. Друга моја незадовољена жеља је да будем археолог. Ниједна друга активност не ствара тако чиста и романтична узбуђења.

Испричао ми је како је ту, у Сасексу, хтео да копа бунар у свом врту па је на дубини од једног метра ископао лулу из времена Џека I (1394—1437). Још дубље је наишао на месингану кашику из Кромвеловог времена, а још дубље на један римски ћем и тек онда је дошао до воде.

У разговору смо се приближили његовој соби за рад. Била је то пространа четвртаста одаја са зидовима испуњеним књигама. Ту се налазила његова наслоњача, огромна корпа за непотребну хартију, писаћи сто, мастионица и држаља. Под правим углом са камином простирала се софа.

— Овде се ја одмарам, — рекао је смешећи се. — Чекам да ми дође муза и да каже шта да радим.

— Да дође муза?

Слегао је раменима.

— Непосредно поимање, потсвест ... Назовите то како хоћете.

— Чекате ли је често?

— Не баш често. Али, давно је то било кад сам научио да је увек боље кад се она чека. Ако вам ништа не каже, то углавном значи да каже не.

Госпођа Киплинг позвала нас је на ручак, после кога сам пожелео да пођем, али писац није хтео ни да чује:

— Нисам завршио разговор с вама. Поделили сте са мном со и хлеб и сад морате да будете моја публика.

Разговарали смо, или боље рећи, он је говорио а ја сам предузимао натчовечанске напоре да запамтим шта каже.

— Ако сте обдарени каквом снагом или талентом, — рекао ми је у једном тренутку, — треба им се што пре предати па макар вам се целог живота због тога људи вешали о скуте да вас искористе. Уместо да услед тога очајавате или да се узбуђујете, будите срећни што сте обдарени способношћу која привлачи паразите, но не губите одвећ време да их се ослободите.

Пошто сам му са извесном скромношћу рекао да сам од њега много научио, његове очи блеснуше:

— Али у разговору с вама ја нисам ништа изгубио! Ви сте ми у замену поклонили пажњу. То је известан облик љубави, зар не?

Затим је наставио:

— Појединац је увек морао да се бори да га заједница не прогута. Припадати самом себи то није мала ствар. Ако покушате да то остварите, често ћете се осетити усамљени и понеки пут застрашени. Али никад не треба жалити за ценом коју човек плаћа да би био свој господар.

На башту се нагло спустила сенка. Дижући се да пођем, поново сам се сетио писма у џепу и савета по који сам дошао. Али нисам имао више шта да га питам... Чините све оно за чим жудите. Не чекајте да се створе нарочито повољни услови. Ако вам муза ништа не каже, то углавном значи да каже не. Никад не треба жалити за ценом коју човек плаћа да би био свој сопствени господар . . .

Било ми је јасно да ћу одбити понуду за професора и да ћу причекати док се моја муза јасније изрази.

Упутили смо се капији. Малачи, Киплингов шкотски теријер, скакао је пред нама. Домаћин ми је стиснуо руку рекавши:

— Захваљујући вама, боље ми је. Хвала.

Док сам одлазио, он је стајао иза гвоздене мреже, под шеширом широког обода. Трудећи се да прискочи у помоћ једном узнемиреном и неодлучном младићу, тај мали велики човек успео је да бар тог дана не мисли на своје болове. Оно што ми је подарио било је много драгоценије од савета. Био је то један део њега самог, који сам са собом понео. И данас, после толико година од његове смрти, умро је 1936 године, ја стално осећам његову срдачност и његову човечанску топлину.

260 САТЕЛИТА

Како се предвиђа „званичним програмом за проучавање васионе“, Сједињене Државе ће у току следећих десет година послати у васиону 260 сателита. Најважнији задатак је избацивање васионског брода са људском посадом, који ће облетети око Месеца, У току четири наредне године треба да буде упућен брод без посаде на Марс, Венеру и Месец. Васионски брод послан на Месец требаће да се врати натраг на Земљу. Како се планира, већ у идућој години ће бити упућен брод са људском посадом у васиону помоћу ракете „Меркури“. Исто тако је у програму и слање на Месец брода без посаде који би имао да испита васионски простор помоћу двостепене ракете велике потисне моћи.

ПОСЛЕ ЧЕТРДЕСЕТ ГОДИНА

Ових дана навршило се 40 година откако је Енглескиња Агата Кристи почела да пише криминалне романе и позоришне комаде који су у целом свету имали успеха. Њена „Мишоловка“ доживела је сада у Лондону 3.000 претставу, а њених 60 криминалних романа преведено је на многе језике и штампано досада већ у 60 милиона примерака.

ИЗ ВРЕМЕНА ТУРАКА

Приликом прокопавања тунела за изградњу подземне раскрснице у Бечу, радници су пронашли експлозив и топовске кугле још из седамнаестог столећа. Они су ту остали из времена рата са Турцима.

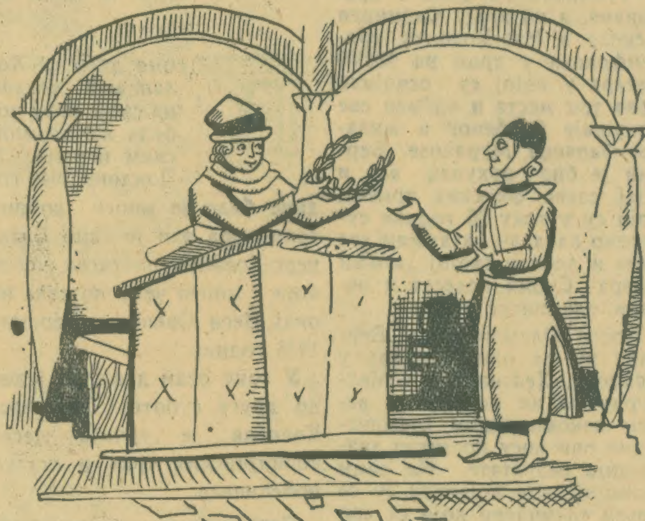
Медицина путује на ЗАПАД

У 11 веку италијански град Салерно, недалеко од Напуља, постао је познат као „civitas hippocratica“. Ту су мушкарци и жене, црквена лица и лаици, домороци и странци, почели да се баве медицином која је била зачуђујуће рационална.

Школа у Салерну за спремање лекара настала је око 900 године. Према једној легенди, у коју се може поверовати, школу су основала четири лекара: Грк, Јеврејин, Арабљанин и један домородац-хришћанин руковођени заједничком жељом да васпитавају младе лекаре који ће се бавити медицинском науком неспутаваном сталним црквеним туторством. Није случајност што се једна оваква школа појавила баш у Салерну. Наиме, клима у околини Напуљског Залива одвајкада је била позната као здрава и њен „лековити ваздух“ привлачио је многе болеснике. Калуђери у оближњем манастиру Монте Касино бавили су се медицином и науком уопште, а у непосредној околини града постојала је још из времена Римљана једна мала колонија јеврејских лекара. Утицај Арабљана преко мора био је јак, а Лангобарди који су се ту настанили око 568 године, донели су медицинско знање старих Византинаца. Тако је нова школа у Салерну преузела вођство у медицини од Арабљана.

Једна од најзначајнијих личности „златног века Салерна“ био је Константин Африканац. Пошто је једно кратко време био „учитељ медицине“ у Салерну, повукао се у Монте Касино да арапске медицинске текстове, заправо арапске преводе грчких текстова, преведе на латински. Његов рад обухватио је неке краће трактате Хипократа и Галена, и „Савршену књигу медицинске вештине“ Хали Абаса. То су биле прве рационалне медицинске књиге које су се, после 500 година средњовековних заблуда и таме, појавиле у Европи. Под утицајем ових књига, лекари салернске школе постали су изврсни практичари и добри учитељи млађим генерацијама. Као и Грци, они су у болеснику гледали човека, болест су сматрали за природан феномен који треба најпре проучити, а затим спровести одговарајуће лечење.

Школа у Салерну може се сматрати као прва институција за више медицинско образовање у Европи. Програм који су будући лекари морали да савладају био је обиман. Анатомија се учила на основу списа Галена и Хали Абаса, са свињама за сецирање уместо људских лешева. Ђаци су са својим учитељима обилазили болеснике и присуствовали операцијама.

Салернска школа није била „фабрика за дипломе“. Студенти су три године морали да изучавају хуманитарне науке, пет година стручне предмете и тек онда су могли да полажу завршни испит који је био веома строг. Срећни кандидати добијали су затим прстен, ловоров венац, једну књигу и „пољубац мира“. После испита били су обавезни да годину дана раде заједно с неким познатим лекаром и тек тада су стицали право на самосталан рад.

Лекари-свештеници одбијали су да своје руке „прљају крвљу“ тако да је видарство, из кога се развила хирургија, било препуштено берберима. Међутим, салернска школа укључила је и хирургију у медицину. Руђеро Фругарди из Салерна написао је први европски уџбеник из хирургије (1170 године) који је касније допунио и усавршио његов ученик Роландо из Парме. Из њега се види да је Руђеро знао анатомију, да је умео „добро да сече“, да је имао своје методе за заустављање крви, као и то да је употребљавао сунђере натопљене наркотицима који су стављани пацијентима на нос и уста да би их успавао и уштедео им болове.

Кад се салернска школа уходала, њени професори прегли су да напишу једноставан и лак уџбеник из хигијене намењен не само студентима, већ и свим људима. Тако је постала најпопуларнија медицинска књига у читавој историји: „Regimen Sanitatis Salernitanum“. Књига је обухватала око 362 правила о здрављу у стиховима, датих веома језгровито, обично у једној реченици, као например: сваког дана по јабуку.

На велико чуђење и самих аутора, књига је брзо постала највише тражена у читавој Европи (и данас још постоје њена 24 рукописна издања). Временом су лекари сваком издању додавали нове стихове. С проналаском штампарије појавила су се нова, јевтинија издања. До 1852 године објављено је готово 300 издања на многим језицима, док се број стихова попео на 3.500. Тако је „Регимен“ постао саставни део фолклора, медицинско „вјерују“ за сваку кућу које је обухватало лекарска искуства читавог континента. Стихови су тачно прописивали шта треба и шта не треба чинити да би се сачувало здравље. Не треба читати у постељи, не треба пити сувише, не треба се напрезати. Поучни стихови лако су се памтили. Занимљиво је да њих није учио само народ коме су били намењени, већ и лекари јер су се у њима налазила и упутства за лечење многих болести и рецепти за лекове. Колику је популарност „Регимен“ стекао показује и то што је песник сер Џон Херингтон написао нарочиту верзију за енглеску краљицу Елизабету.

ЗЕМЉА ЈЕЗЕРА И ОЛИМПИСКИХ ПОБЕДНИКА

РИТОЛА И НУРМИ НА ОЛИМПИЈАДИ У АМСТЕРДАМУ ОСВОЈИЛИ СУ У ТРКАМА НА 5.000 И 10.000 МЕТАРА ДВЕ ЗЛАТНЕ И ДВЕ СРЕБРНЕ МЕДАЉЕ. ТО ИМ ЈЕ БИЛА И ПОСЛЕДЊА ТРКА НА ОЛИМПИСКИМ ИГРАМА

Трке на 5.000 и 10.000 метара нису увек биле на програму олимписких игара. Први пут је на Олимпијади у Штокхолму Финац Колмајнен победио у тим дисциплинама а постигнута времена су били и нови светски рекорди. Колмајнен је постао и учитељ и пример једном низу финских тркача који су готово 25 година неприкосновено владали на дужим стазама. На Олимпијади у Антверпену опростио се он од олимписких игара победом у маратонској трци када је заблистао његов следбеник, легендарни Паво Нурми. Тада је он победио у трци на 10.000 метара и исто тако у дугом кросу, а на 5000 метара био је други.

Највише успеха фински тркачи постигли су на VIII олимпијади у Паризу. Нурми се показао довољно брз и у трци на 1500 метара у којој је такође победио. Постао је јунак Париза тако да је слава „усамљеника из Або“ како су га звали, донекле засенила изванредне резултате осталих финских тркача. Међу њима је најбољи био Бил Ритола, велики такмац Нурмија, победник у трци на 3.000 метара са препонама, који је на 10.000 метара поставио нови светски рекорд. Врхунац финског тријумфа на овој олимпијади била је победа Албина Стенроса у маратонској трци.

Нурми и Ритола учествовали су последњи пут на Олимпијади у Амстердаму. Ритола је победио на 5000 метара а Нурми на 10.000. Још у трци на 3000 метара са препонама Нурми је освојио сребрну медаљу и тако своју „збирку“ олимписких медаља повећао на дванаест. Ритола их је стекао осам. Веома је мало такмичара који су учествовали на три олимпијаде, а један од њих је Паво Нурми.

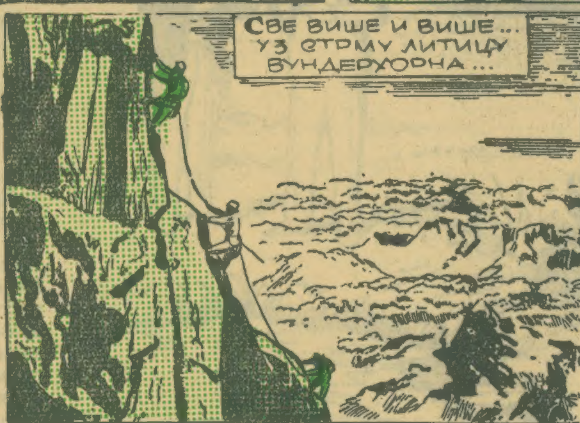
На Олимпијади у Лос Анђелосу Финци нису успели да одбране првенство у трци на 10.000 метара испред изванредног Пољака Кусоцинског. Али су зато на Олимпијади у Берлину поново показали да су непобедиви на стазама од 3.000 до 10.000 метара. Хекерт и Лехтинен победили су на 5.000 метара, Изо-Холо и Туоминен на 3.000 с препонама, а на крају Салминен Аскола и Изо-Холо су тријумфовали у трци на 10.000 метара у којој су освојили прва три места и одбили све покушаје борбеног и жилавог Јапанца Муракозе. Берлин је био врхунац али и крај славе финских тркача, који су у току 25 година суверено владали на дужим стазама и донели својој „земљи језера“ Суоми педесет и четири олимписке медаље.

После Олимпијаде у Берлину ни на олимпијадама у Лондону, Хелсинкију и Мелбурну па ни на другим већим лакоатлетским такмичењима они нису постигли значајније резултате. На овим олимпијадама појавили су се други такмичари који су својим резултатима на стазама од 3.000 метара до маратона надмашили оне раније. Заблистао је Чехословак Емил Затопек и Рус Владимир Куц.

ТРЕЋИ НА ПЛАНИНИ

Женски »Овенс«

Веома дуго су Холанђани чекали на своје прве победе на олимписким играма. У Лондону 1948 године било је много добрих такмичара али је само Бланкерс-Коенова постигла успех који у много чему потсећа на онај Џеси Овенса у Берлину 1936 године.

У току осам дана, од једне до друге суботе, Бланкерс-Коенова је трчала десет спринтерских трка и стално побеђивала.

Прву златну медаљу добила је за победу на 100 метара (11,9 сек). Другу у трци на 80 метара с препонама када је морала учинити највећи напор да би за длан стигла испред одличне Енглескиње Гарднер. Време које су обе постигле био је нов светски рекорд (11,2 сек). Трећу златну медаљу освојила је сразмерно лако у трци на 200 метара која се први пут трчала на овој олимпијади. Четврту је освојила као чланица штафете 4×100 метара и то када је као четврта у штафети морала да надокнади губитак својих претходница и у страховитом финишу стигла прва на циљ. Пету златну медаљу... Требало је само да се такмичи и у скоку удаљ јер би сигурно и ту постала победник.

Холанђани су одушевљено дочекали своју такмичарку, али највећа радост је настала у породици — јер су ћерка, син и муж добили по једну златну медаљу, па је једна остала и за „изванредну“ маму.

ФАНИ БЛАНК...-КОЕН СТИЖЕ ПРВА У ТРЦИ НА 200 МЕТАРА НА ОЛИМПИЈАДИ У ЛОНДОНУ 1948 ГОДИНЕ

Трка преко Атлантика

У јулу ове године одржаће се такмичење досад незабележено у историји: трка преко Атлантика у којој могу учествовати све врсте поморских превозних средстава, али под условом: ниједан брод, чамац или једрилица не сме имати више од једног члана посаде. Пријаве за ово необично такмичење већ стижу. Почетком лета одржаће се елиминаторно такмичење на прузи од 1.500 километара и само онима који буду доказали да су у стању да плове сами дозволиће се учествовање у трци преко Атлантика. Такмичари ће кренути са острва Вајта, недалеко од енглеске обале, а циљ ће бити Сити Ајленд, испред Њујорка. Ова два острва удаљена су једно од другог 5.556 километара. Сваки такмичар који би за време пловидбе пристао уз неки брод или покушао да се успут било где одмори, биће дисквалификован. Такмичење ће се одржати под строгим надзором, што ће за учеснике бити велика предност јер се тиме готово сасвим отклања могућност неке веће несреће.

ЛИЛИПУТ ТЕЛЕВИЗОРИ

Јапанци су освојили и отпочели сериски да производе најмање телевизиске пријемнике на свету. Почетком јануара отпочела је већ сериска производња с намером да се она попне сваког месеца на 10.000 апарата. Ови телевизори, не већи од телефона, тешки само шест килограма са платном од 16×20 сантиметара и 14 канала, стајаће 600 немачких марака.

Потпуно опремљени транзисторима они могу да раде на сваки електрични напон и троше само десети део електричне енергије од садашњих нормалних телевизиских пријемника.

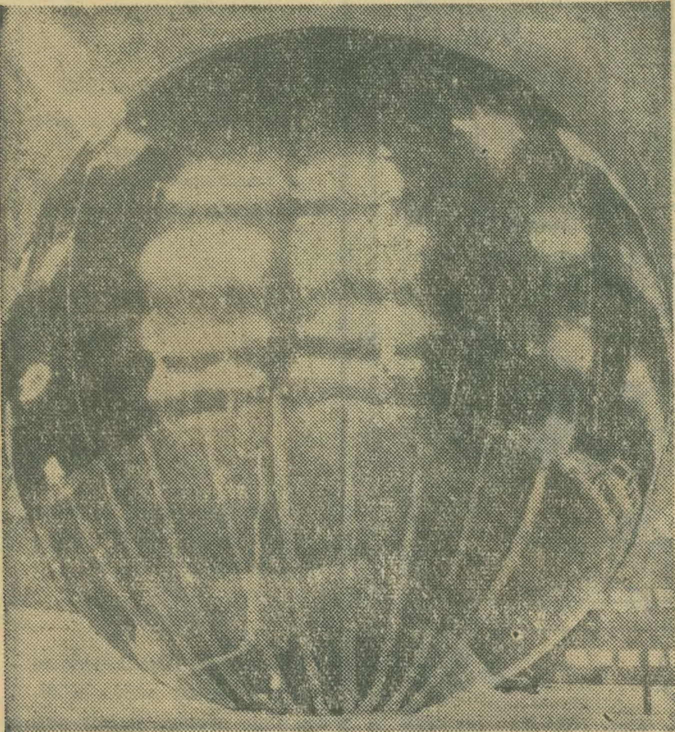
Нових 570 милиона становника

У наредној деценији, како рачунају демографи, доћи ће до брзог повећавања становништва на земљи. Према предвиђањима Кука, руководиоца бироа за демографска питања у Вашингтону, током ове деценије, значи до 1970 године, на земљи ће бити 570 милиона становника више, односно уместо 2,9 милијарде колико има сада, живеће 3,5 милијарде становника.

Како се предвиђа, највећи пораст ће забележити Кина, јер се тамо рађа у току године од 12 до 20 милиона становника.

Да ли знате?

ПРЕТХОДНИК НАДУВАНИХ САТЕЛИТА

Ова лопта са пречником од 30 метара можда је претходник сателита који ће кружити око Земље. Џиновска, алиминујумом превучена пластична врећа, послата је на висину од 400 километара — али у пакету од 75 сантиметара. Тек на одређеној висини она се надува и остане у ваздуху 30 минута. За сателит саграђен на истом принципу предвиђа се: колектор сунчане енергије и параболичан радарски рефлектор.

ЕЛЕКТРИЦИТЕТ НЕПОСРЕДНО ИЗ ТОПЛОТЕ

У току једног међународног састанка, научник светског гласа сер Џон Кокрофт изјавио је да су стручњаци добили електрицитет непосредно из топлоте. Помоћу малих уређаја засад је остварено свега 15 отсто електричне енергије, али се он нада да ће се постићи и бољи резултат.

100 МИЛИОНА ПУТНИКА

Према предвиђањима ИАТА, међународне организације предузећа ваздушног саобраћаја, ове године ће авионима бити превезено преко 100 милиона путника.

У прошлој години број ваздушних путника је износио 95 милиона, а годину дана раније, превезло се 88 милиона лица.

НОВЕ ВРСТЕ ПОЛУПРОВОДНИКА

Полупроводници од пластичне масе произведени у Московском институту за петрохемију, са успехом замењују транзисторе у радиоапаратима и другим електричним уређајима, направљеним из слицијума и германијума.

ПРВА ЦЕНТРАЛА НА АТОМСКИ ПОГОН У ИНДИЈИ

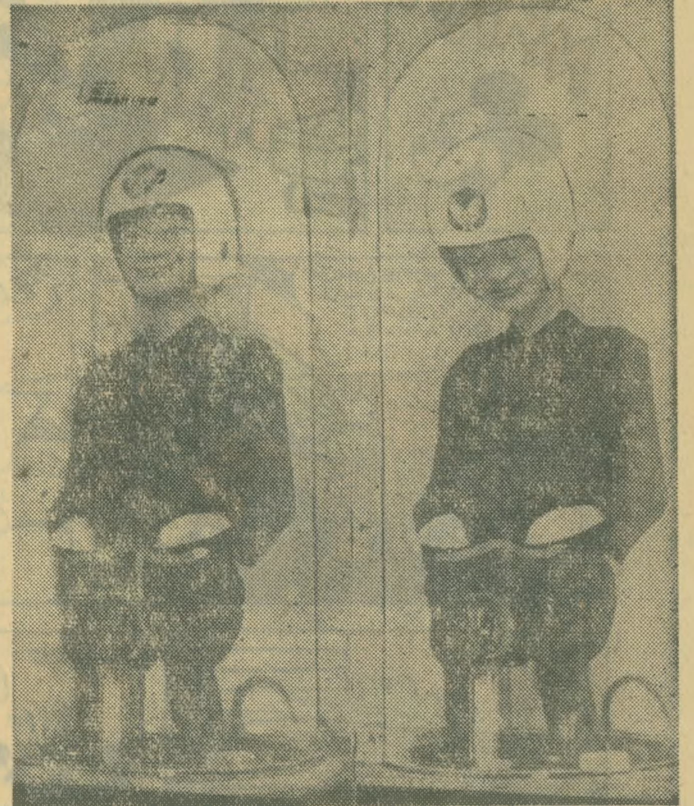
У Индији се гради прва централа на атомски погон која ће бити пуштена у рад 1964 године.

ЈЕСТИ ИЛИ ОДЛОЖИТИ?

Родитељи најбоље знају да преморено дете најчешће нема апетита. Да ли га онда треба присиљавати да једе?

Ако се одмара, наше тело ће утрошити у току дана 1.680 калорија. Ако уз то једемо, биће му потребно 430 калорија више. Топлота коју осећамо за време јела доказује да наш организам чак и троши знатне залихе топлоте из већ исцрпеног организма. Доказано је да ако једемо јако уморни, храна одлази у црева пре но што је сварена у желуцу. Према томе, ако уморно дете одбија да једе паметније је не присиљавати га на то већ му дозволити да се прво одмори пола сата или сат.

„ГАС" СЕ ОСЕЋА КАО ДА ЛЕТИ У ВИСИНЕ

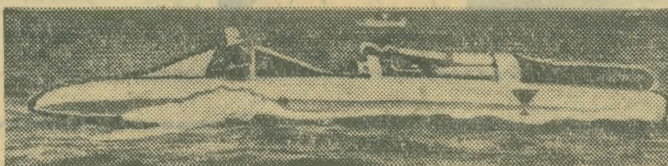
Лутка „Гас" показује шта би вам се десило на великим висинама ако не бисте били заштићени од притиска. „Гас" седи у вакуум-соби и служи као оглед пилотима млазних авиона. „Гас" је тако саграђена да реагује на промене ваздушног притиска као и човек. На 5.400 метара нокти јој поплаве, на 6.900 метара губи свест, а на 8.700 метара је у хипоксији — стању опасном по живот које настаје услед недостатка кисеоника.

НОВ АНТИБИОТИК ОТКРИВЕН НА АНТАРКТИКУ

Доктор Џон Сибарт, професор политехнике у Вирџинији, приметио је да у органима за варење неких птица на Антарктику нема извесних бактерија које се иначе сматрају као неопходне. Да би открио узрок овој појави, микробиолог је испитивао чиме се животиње хране. Установио је да се њихова храна углавном састоји од неких рачића који претежно једу специјалну врсту алги.

Пошто је извршио вишеструку анализу алги, открио је да оне имају својство антибиотика. Професор Сибарт још није дао име својим алгама.

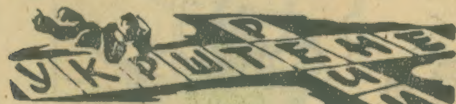
ЦИЉ ЈЕ СВЕТСКИ РЕКОРД

Геј Ломбардо ће на пролеће возити „Темпо Алкоа" да би оборио светски рекорд у вожњи чамцем. Конструктор Штаудахер је начинио дно од алуминијумске плоче дуге 10,5 м. Авионски млазни мотори ће подизати корито 22 сантиметра изнад воде а само у три тачке ће се додиривати с њим. Машина за 20 минута прогута 165 галона горива.

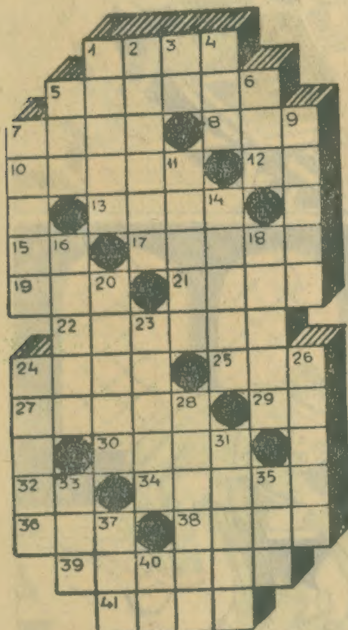
ЈАПАНЦИ КУПИЛИ У ЕВРОПИ ТРИ ТОНЕ УРАНОВЕ РУДЕ

Пре кратког времена Јапанци су купили преко Међународне агенције за атомску енергију, у Бечу, три тоне уранове руде коју им је испоручила Канада. Ово је први посао овог међународног тела основаног за снабдевање ураном и другим нуклеарним средствима у мирнодопске сврхе оних земаља које њиме не располажу.

Водоравно: 1) име глумца Купера; 5) наша река; 6) нацрт, скица; 8) стари град на Сицилији; 10) одређивање вредности; 12) скраћеница за телевизију; 13) војна формација; 15 два иста слова; 17) место у Војводини; 19) повишена нота А; 21) град у Чилеу; 22) град у Италији; 24) врста атмосферског талога; 25) женско име; 27) лука на Црвеном Мору; 29) елидирана свеза; 30) држава у Азији; 32) хемиски знак за никл; 34) нација; 36) новозеландско дрво за бродоградњу; 38) језеро у Етиопији; 39) државица на Пиринејима; 41) шаховска фигура.

Усправно: 1) наша планина; 2) последња порука; 3) египатско божанство; 4) врста атмосферског талога; 5) један глодар; 6) припадник једног огранка старих Словена; 7) острво на Јадрану; 9) планина код Београда; 11) хунски вођа; 14) главни град једне суседне државе; 16) наша река; 18) старо име Љубљане; 20) место у Хрватској; 23) место у Истри; 24) река у Немачкој; 26) име глумице Вали; 28) научник који проучава унутрашњу грађу тела; 31) врста папагаја; 33) летовалиште код Опатије; 35) лична заменица; 37) река у Индији; 40) афирмација.

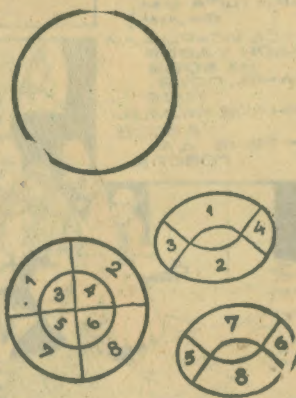
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) скеч; 5) Тартиф; 7) рондо; 8) лл; 10) Умка; 11) као; 12) Абе; 13) Слуњ; 14) на; 15) плата; 16) Корана; 18) Рина; 19) Марица; 21) поток; 22) ву; 24) срок; 25) кан, 26) УАР; 27) сала; 28) њв; 29) шприц; 30) артист; 32) мост.

Усправно: 1) санке; 2) крда; 3) ето; 4) чи; 5) томбак; 6) флаута; 7) Руан; 9) Лоња; 11) кланац; 13) сланик; 15) прирок; 17) оратор; 19) Морава; 20) авалит; 21) Псуњ; 23) Унац; 25) карст; 27) спис; 29) што; 31) рм.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

КАКО ДА ИСЕЧЕТЕ КРУГ У ДВА САВРШЕНА ОВАЛА

Један круг може бити исечен и претворен у два савршена овала (јајастог облика). Погледајте сл. 2 и видећете како је то урађено.

ДАШТО МИ ТИ ДАШТО

На пољу белом
По кругу целом
Њих двоје се крећу
И чешће срећу.
Тада се мања
Под већу склања.
Док већа скоро
Круг прође цео
Малена споро
Тек један део.
Али не стоје,
Иду и броје.
Док оне круже
С највећим миром
Сви се служимо
Њиховим збиром.

(Сказаљке на сату)

☆

Ствар сам, не баш тако ретка,
Без краја сам и почетка.
Ил' „научно" рећи чисто:
Почетак ми је и крај исто.
Ма где да ме деца ставе,
Одмах дубим на врх главе,
Док понеки рећи могу,
Да се држим на врх ногу,
А истине ево праве:
Без ногу сам и без главе.

(Лопта)

ЗАЧАРАНА ШИБИЦА

Да неко постане „мађионичар" тереба му само мало вештине.

Леп и забаван трик је „зачарана" кутија шибица. За ту вештину треба у кутију шибица уметнути попреко један део палидрвцета довољне дужине да не смета при извлачењу, али и који је довољно заглављен да нам трик не пропадне.

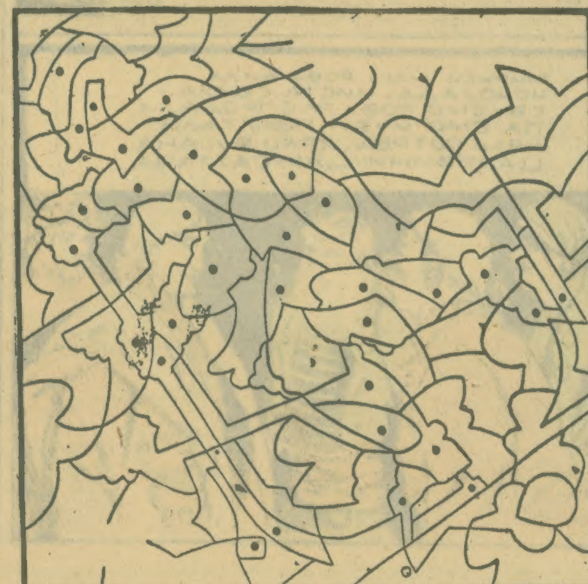
Поступак је прост и једноставан. Ако имамо у џепу већ припремљену кутију као што је на слици показано, ми ћемо узети кутију, окретати је мало у рукама и изговорити неколико „тајанствених" речи („салем алем, гумарабикум, понотикум, дуги диги, — џаул!)

Окренувши шибицу наопачке, полако, са два прста, извлачимо кутију из омота. Опрезно, као бојажљиво, али „мађионичарски". Шибице наравно, не испадају, иако кутијица стоји отворена надоле, јер их држи „наша магија" — попречно палидрвце.

Пошто је то изведено, вратите кутијицу у омотач, и неприметно гурните прстом препречену шибицу, јер ће друштво сигурно захтевати да види кутију.

Зацрните нека поља

Зацрните поља обележена тачкама, па ћете видети шта ће постати.

... извоз разних љиљана претставља, после туризма, главни извор државног дохотка Бермудских Острва.

... једну од највећих клака, организованих група које по поруџбини аплаудирају, имао је римски император Нерон. Његова клака састојала се од пет хиљада војника.

... најстарије до данас сачуване карте за играње потичу из Индије и округлог су облика.

... брзина којом зрело семе беле имеле излети из своје љуске већа је од почетне брзине ракете која носи вештачке сателите. Наиме, почетна брзина имелиног семена износи око 1.370 сантиметара у секунду, а ракете 1183.

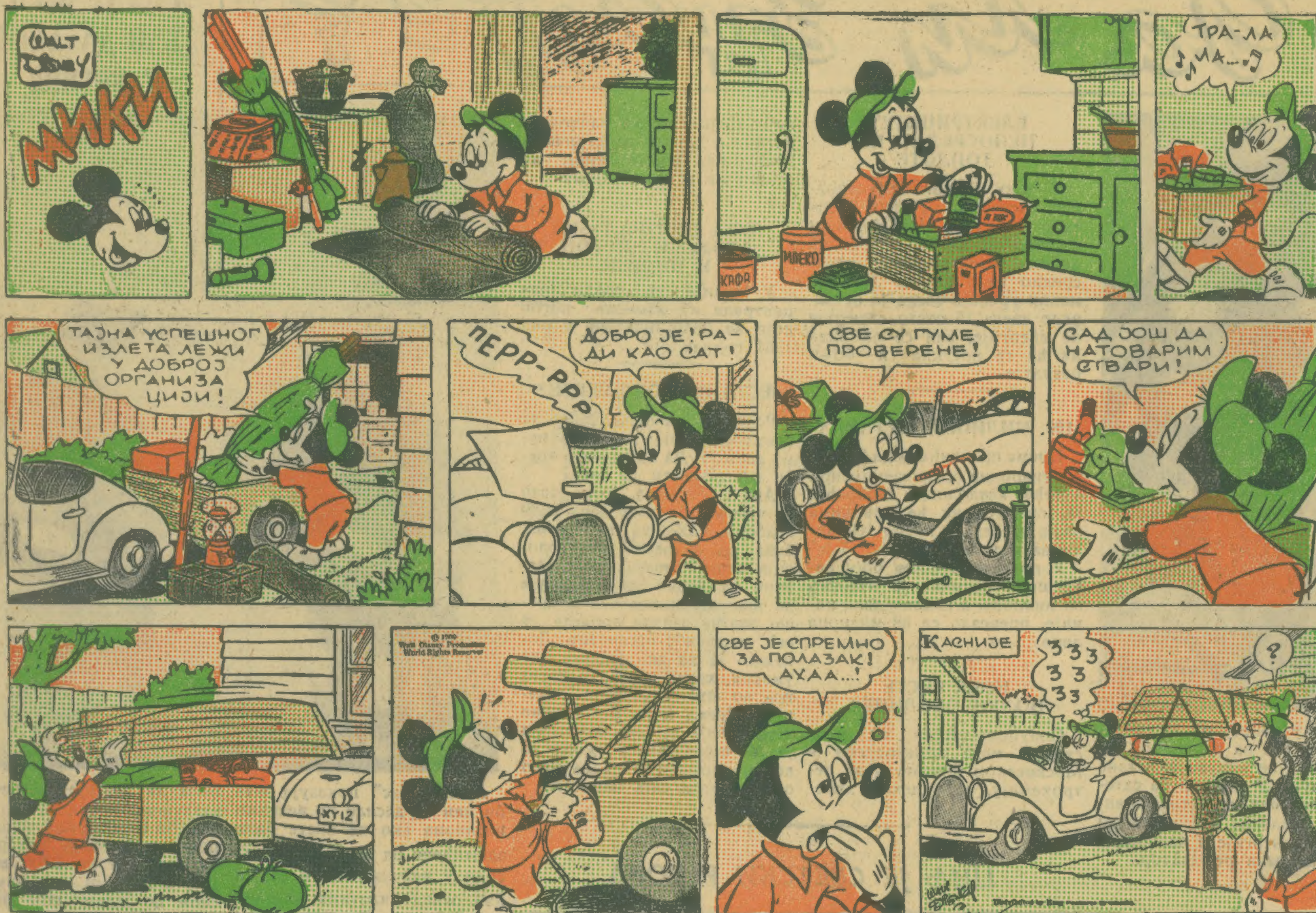
...током 1958 године у читавом свету потонуло је 160 бродова са укупном тонажом од 347.546 регистарских тона.

... на пољопривредном сајму одржаном недавно у Италији прву награду добио је један баштован који је одгајио тикву тешку 60 килограма.

... кастањете су употребљавали још стари Грци и Римљани као пратњу у Дионисијевим и Бахусовим ритуалним играма.

...према тврђењу новозеландског геолога Вотерхауза, Аустралија и Нови Зеланд били су некад један континент.

... у свету има 113.024.224 кола рачунајући ту све врсте моторних преводних средстава — најразличитије камионе и аутомобиле.

ШИЉА КАО БОЛЕСНИК

Дошао лекар Шиљи и види да није ни окусио лек.

— Зашто нисте узимали лек кад сам вам га преписао?

— Шта сам могао да радим кад на бочици пише: „Држати увек добро затворено".

И ВРЕДИ

Паја позвао Перу Ждеру на ручак па изнео пасуљ и ајвар. Сели обојица да једу, али се Пера наклопио на ајвар, а пасуљ ни да погледа. Наједном му Паја рече:

— Узми, Перо, и пасуља.

— Хвала, Пајо, добар је и ајвар!, — одговори Пера.

— Јест добар, али је скуп — додаде Паја.

— И вреди, — одговори Пера и настави да једе.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта значи виргулирати?

Где се налази планина Ђак?

Шта је маклура?

Ко је био Калидаса?

Какав је то Мудејар стил?

ОДГОВОР:

ПЛАНИНА *Ђак висока 1400 метара налази се у Србији, југоисточно од Куршумлије и део је планинског масива Радано.*

ВИРГУЛИРАТИ *је латинска реч и значи прегледати трговачке књиге и ставити знак*

крај исправних места, али та реч значи и ставити под знаке навода неки део текста.

МАКЛУРА *је високо дрво с крупним лишћем и великим плодовима налик на лимун. Лишће се употребљава за гајење свилене бубе. Пореклом је из Северне Америке.*

КАЛИДАСА *је био највећи класични индиски песник и драмски писац у V веку. Писао је епске и лирске песме и драме. Највише је чувен по драми „Сакунтала", која се сматра за најсавршеније дело индиске књижевности.*

МУДЕЈАР СТИЛ *је хришћанско-маварски грађевински стил у Шпанији. То је мешавина маварских и готских облика (од 13 до 15 века).*

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд, Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31 — Текући рачун број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200 полугодишња 600 динара — Рукописи се не враћају